

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра права

Кваліфікаційна робота магістра

**на тему: «ПРАВОВІ АСПЕКТИ, ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК
ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ»**

Студентки групи Пр 01-18
факультету економіки і права
освітньо-професійної програми
Конституційне і адміністративне
право
за спеціальністю 081 Право
Пасюк Наталії Сергіївни

Допущено до захисту
« ____ » _____ року

Науковий керівник:
кандидат юридичних наук,
доцент Сердюк Н.А.

Завідувач кафедри права

(підпис) (ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ	6
1.1. Поняття та зміст судово-медичної експертизи.....	6
1.2. Види і завдання судово-медичної експертизи.....	12
Висновки.....	17
РОЗДІЛ 2. ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ	21
2.1. Підстави призначення судово-медичної експертизи.....	21
2.2. Порядок призначення судово-медичної експертизи.....	29
Висновки.....	44
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО ТА СИСТЕМНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В БЮРО СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ	45
3.1. Проблеми управління якістю та механізм впровадження стандарту ISO 9001: 2009.....	45
3.2. Структура висновку експерта та його доказове значення.....	50
ВИСНОВКИ	62
РЕЗЮМЕ	63
SUMMARY	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65

ВСТУП

Актуальність дослідження даної теми магістерської роботи полягає у тому, що наша держава ставить своїм головним пріоритетом дотримання інтересів людини, і це, у свою чергу отримало у законодавчих актах своє віддзеркалення, ці нормативно-правові акти регламентують права громадян стосовно правових аспектів охорони здоров'я, а також захисту громадян від різноманітних посягань на їх здоров'я та життя. Відповідно до положень ст. 3 Конституції України, - найвищою соціальною цінністю є недоторканість, здоров'я, гідність, честь та безпека людини; також кожна людина володіє правом на охорону здоров'я, право отримувати медичну допомогу, а також право на медичне страхування. Відповідно до основ законодавства України у сфері охорони здоров'я говориться про те, що кожна людина володіє непорушним та невід'ємним правом на охорону здоров'я, а держава та суспільство визнаються відповідальними перед нинішнім та майбутнім поколінням за збереження генофонду народу України, а також за рівень здоров'я українського народу, забезпечують пріоритетність саме охорони здоров'я у роботі держави, суттєве поліпшення умов праці, побуту, відпочинку та навчання населення, удосконалення медичної допомоги, вирішення проблем охорони навколишнього природного середовища та екології, впровадження основ здорового способу життя. Однією із головних форм утвердження права людини та громадянина на охорону власного життя та здоров'я, від різних дій, злочинних посягань чи насилля, - виконання різних видів експертиз. Досить багато видів людської діяльності мають певне відношення до людини, але лише юристи, лікарі та педагоги поєднані з долею людини.

В процесі розслідування різних кримінальних і цивільних справ, а також в ході судового розгляду широко використовуються знання людей, досвідчених в науці, мистецтві, ремеслі, техніці тощо. Фахівці, які беруть участь в цих правових діях, іменуються експертами, а виконані ними дослідження доказів з відповідями на питання, якими цікавляться правоохоронні органи - експертизами. Коли мова йде про скоєння злочинів проти здоров'я, життя, честі і гідності людини, судово-слідчі органи звертаються до лікарів-фахівців в галузі судової медицини, які

проводять судово-медичну експертизу, тобто застосовують знання в області медичних і біологічних наук для вирішення питань, що виникають в процесі розслідування таких злочинів. В цьому і є актуальність теми магістерської дипломної роботи.

Об'єктом дослідження є суспільно-правові відносини пов'язані із судово-медичною експертизою.

Предметом дослідження є правові аспекти, підстави та порядок призначення судово-медичної експертизи.

Метою дослідження є вивчення правових аспектів, підстав та порядку призначення судово-медичної експертизи.

В процесі виконання роботи перед нами стоять такі **завдання**:

- дослідження правової природи судово-медичної експертизи, а саме: поняття і змісту судово-медичної експертизи, її розподіл на види і завдання;
- визначення підстав та порядку призначення судово-медичної експертизи;
- проблеми та перспективи інноваційного та системного провадження в бюро судово-медичної експертизи;
- проблеми управління якістю та механізм впровадження стандарту ISO 9001: 2009;
- структура висновку експерта та його доказове значення.

Теоретична база дослідження. При написанні даної теми дипломної роботи були використані наступні джерела: Конституція України, Закон України «Про судову експертизу», Кримінально-процесуальний кодекс, Цивільно-процесуальний кодекс України та ін. Також було використано наукові роботи таких авторів як: А.А. Матишева, В.Ю. Шепітько, В.В. Томілін, І.Ф. Соколова, В.І. Ясінський, А.А. Бабанін, Г.В.Морозов, В.В. Сташис, К.М. Сулоєв, та ін.

Методи дослідження: у даній магістерській роботі застосовувалось поєднання загальнонаукових та спеціально-наукових методів. В основу роботи покладено системно-структурний метод, який базується на аналізі основних

положень нормативних актів і концепцій фахівців, порівнянні їх поглядів. За допомогою аналізу та синтезу визначено основний зміст поняття судово-медичної експертизи. За допомогою статистичного методу та методу активної інтерпретації було співставлено та проаналізовано особливості видів і завдань судово-медичної експертизи.

Зі спеціально-накових методів знайшов застосування порівняльно-правовий метод. Також в роботі використовувався бібліографічний метод, метод узагальнення та історизму.

Структура магістерської роботи зумовлена предметом і задачами дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та резюме (українською та англійською мовами), додатків в вигляді таблиці. Загальний обсяг роботи становить 71 сторінок, з них 64 - основного змісту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

1.1. Поняття та зміст судово-медичної експертизи

Судово-медична експертиза - самостійний клас судових експертиз, які проводять, застосовуючи спеціальні знання матеріальних об'єктів. А також, у яких міститься інформація про обставини справи, які перебувають у провадженні органів слідства або суду.

Першою і основною задачею судової медицини є допомога правоохоронним органам у справах (цивільного і кримінального характеру), які пов'язані зі злочинами проти життя, здоров'я, гідності особистості і охорони здоров'я населення в цілому і має важливе соціальне значення.

Друге завдання полягає в сприянні з різними органами охорони здоров'я в поліпшенні якості лікувально-профілактичної роботи. Судова медицина впливає на профілактику травматизму, інтоксикацій, і раптової смерті.

В даний час, судова медицина представляє собою комплексну соціально-медичну науку, яка включає в себе специфічні для неї розділи і методи дослідження і в своєму практичному застосуванні обслуговує органи слідства і суду. Характер судової медицини як науки визначається різноманітністю розділів і проблем, що входять в її склад [14, с. 67].

Судово-медична експертиза - це застосування знань судової медицини в практиці. Таким чином, судова медицина - самостійна медична дисципліна, яка вивчає і вирішує медичні та біологічні проблеми, що виникають у слідчій і судовій практиці. Сукупність даних наукових проблем, складають зміст судової медицини, яке було сформульовано в 1948 році вченим Н.І. Авдєєвим. Склад змісту має наступний:

1. Вступ. Визначення судової медицини, її історія, ставлення до суміжних дисциплін.
2. Процесуальні та організаційні положення в області судово-медичної експертизи.

3. Розлад здоров'я та смерть від різних видів зовнішнього впливу на організм людини.

4. Судово-медичне дослідження живих осіб для визначення характеру та тяжкості тілесних ушкоджень, здоров'я, віку, статевих станів і ін.

5. Судово-медичне дослідження трупа.

6. Судово-медична експертиза речових доказів.

7. Експертиза за матеріалами слідчих і судових справ.

8. Судово-медична експертиза у справах про притягнення до кримінальної відповідальності медичного персоналу.

Формулювання переліку проблем, що становлять зміст судової медицини, була важливим кроком у розвитку та становленні цієї дисципліни. Тим часом, цей перелік виявився неповним. А найголовніше він не міг показати взаємозв'язок цих проблем, тобто систему судово-медичних знань. Цю прогалину в 1985 році заповнив професор з Петербурга В.Л. Попов. Система предмета судової медицини включала в себе:

- поняття, предмет, систему та метод судової медицини. Історія судової медицини;

- судово-медичне вчення про пошкодження;

- судово-медична експертиза живих осіб;

- судово-медична експертиза трупа;

- судово-медична експертиза речових доказів;

- судово-медична експертиза за матеріалами справи;

- судово-медична експертиза при професійних правопорушеннях медичних робітників [18, с. 57].

Зв'язок з медичними науками включає:

- теоретичні та медичні дисципліни (анатомія, фізіологія, гістологія та інші);

- клінічні дисципліни (патологічна анатомія, травматологія і інші);

- клініко-діагностичні дисципліни (лабораторна діагностика, рентгенологія);

- організаційно-профілактичні дисципліни.

Зв'язок з не медичними науками включає: криміналістику, антропологію, біологію, фізику, генетику та інші.

Спеціальний характер судової медицини підкреслює система методів наукового дослідження, які використовуються нею. Серед них:

- загальний діалектичний метод;
- загальнонаукові методи;
- власні методи наукового дослідження;
- логіка;
- спеціальні методи судової медицини.

Основою наукового пізнання в судовій медицині є загальний діалектичний метод. Він лежить в основі інших методів і забезпечує спадкоємний зв'язок з іншими науками, в тому числі і не медичними. Теорія і практика судової медицини не мислиться без постійного і широкого використання загальнонаукових методів дослідження, як: спостереження, опис, узагальнення, моделювання, експерименту і ін.

Судова медицина застосовує широкий спектр власних методів наукового пізнання: морфологічних, клінічних, фізико-оптичних, рентгенологічних, фотографічних, хроматографічних, спектральних, математико-статистичних та ін.

Разом з тим, у судовій медицині розроблені і спеціальні методи, властиві тільки цій науці. Основними серед них є:

- метод судово-медичної ідентифікації умов виникнення ушкоджень (властивості травмуючого предмета, часу і механізму його дії);
- метод судово-медичної ідентифікації особистості.

При оцінці результатів, отриманих при одному з перерахованих методів дослідження, «працюють» всі чотири закони діалектичної логіки:

- закон тотожності;
- закон протиріччя;
- закон виключення третього;
- закон достатньої підстави [8, с. 81].

Кожне положення, кожен висновок, кожна тезу, які висуваються, в

наукових і практичних та інших судово-медичних дослідженнях мають бути аргументованими, мотивованими, обґрунтованими відповідно до таких логічних правил:

1. Тезу потрібно сформулювати чітко і зрозуміло;
2. Формулювання тези повинно бути незмінним протягом усього доказування;
3. Аргументи повинні бути істинними, доведеними і не суперечити один одному;
4. Аргументи повинні бути незалежними від тези.

В ході доказової бази слід дотримуватися загальних вимог щодо складання висновків. Оцінюючи результати різних проведених експертних досліджень, застосовують методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції, формалізації, абстрагування та деякі інші методи.

Судово-медична експертиза - це регламентоване законом і проведене лікарем науково-практичне дослідження, в ході якого досліджуються конкретні об'єкти для вирішення конкретних медичних питань, що виникають при розслідуванні злочинів або при підозрі на вчинення злочину.

Судово-медична експертиза може бути використана і при виробництві окремих слідчих дій. В процесі проведення судово-медичних експертиз виникають, крім того, фактичні дані, які можуть бути використані органами охорони здоров'я при розробці профілактичних заходів різного виду травматизму, отруєнь, раптової смерті, а також причин дефектів надання медичної допомоги. Лікарі, які виконують ці дії, називаються судово-медичними експертами.

Експертиза, в тому числі і судово-медична, є одним з різних видів доказової бази в слідчому і судовому процесах. Слід ще раз підкреслити, що така функція судово-медичної експертизи, як допомога органам охорони здоров'я, є специфічною тільки для бюро судово-медичної експертизи, в той час як в інших країнах судово-медична експертиза обслуговує тільки органи слідства і суду.

Фахівці медицини і біологи можуть також працювати в сфері судової експертизи, особливо магістри медичних університетів, генетики, молекулярні

біологи, цитологи та біохіміки. До компетенції бюро судово-медичної експертизи входить експертиза речових доказів. Також до компетенції входять дослідження біологічних об'єктів, таких як: генетичний, біохімічний, медично-криміналістичний, спектрографічний, хіміко-токсикологічний, судово-біологічний, судово-гістологічний, судово-цитологічний, судово-хімічний та інші.

Об'єктами судово-медичної експертизи можуть бути:

1. Постраждалі, обвинувачені та інші особи (живі особи). Значну частину роботи судово-медичного експерта становить експертиза живих людей (близько 75%). Такі експертизи проводяться з метою встановлення наявності, характеру і ступеня тяжкості тілесних ушкоджень; визначення статевих станів, виявлення ознак злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи тощо.

2. Труп: кількість дещо менша (15-20%) проводяться експертизи трупів. Зазначені експертизи здійснюються у випадках раптової смерті і при наявності ознак насильницької смерті.

3. Експертиза речових доказів становить близько 5-6% всіх експертиз. Останнім часом збільшилася кількість експертиз речових доказів, значення їх результатів для вирішення справ. Речові докази – це предмети або сліди, які можуть служити для виявлення обставин справи, встановлення або спростування кримінальної дії, виявлення суті того, що сталося [11, с. 59].

Процесуальне визначення речових доказів надано в Кримінально-процесуальному кодексі України. Речовими доказами можуть бути самі об'єкти. Найчастіше в судово-медичній практиці досліджуються об'єкти зі слідами крові, волосся, сперма, слина, частина кісток, внутрішніх органів, тобто речові докази біологічного походження;

4. Матеріалом кримінальних і цивільних справ, частка яких становить близько 1% всіх експертиз. Істотним об'єктом експертизи можуть бути матеріали справ, коли слідчий або суд направляє експерту вся справа для вивчення і пошуку відповідей на поставлені запитання. Це застосовується в тих випадках, коли по справі зібрано багато різних медичних документів, які суперечать один одному, експертних висновків, або експертиза розходиться з даними слідства та ін.

Всі без винятку об'єкти досліджуються при призначенні експертизи тільки за постановою особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора або за рішенням суду.

На практиці найчастіше досліджуються об'єкти, наприклад, якщо потерпілий помер в стаціонарі від колото-різаного поранення, необхідно досліджувати труп, історію хвороби, пошкодження на одязі померлого і знаряддя злочину - знайти речові докази.

Дослідження кожного об'єкта проводиться відповідно до спеціальних інструкцій, методичними вказівками, правилами. При судово-медичних експертизах має бути єдина організаційна основа, яка забезпечує, з одного боку, дотримання експертами вимог законодавства, а з іншого - проведення експертизи з застосуванням науково обґрунтованих методів дослідження. Значення мають діючі в системі судово-медичної експертизи інструктивно-методичні матеріали.

Таким чином, термін «експертиза» вживається у таких галузях як кримінальне право та цивільне право.

1.2. Види і завдання судово-медичної експертизи

Особа, яка провадить дізнання, а також прокурор, слідчий або суддя, сам суд можуть призначати такі види судово-медичних експертиз:

- первинна;
- додаткова;
- повторна.

Експертиза первинна може проводитися одним чи декількома експертами. Особа, що призначила експертизу або начальник бюро судово-медичної експертизи може призначити кількох експертів. Експерти, які проводили первинну експертизу, можуть проводити і додаткову, але в деяких випадках можуть призначити інших експертів. Суть повторної експертизи полягає у тому, що вона доручається тільки іншим експертам або експерту. Експертиза, яка проводиться одним експертом, називається одноосібною. У комісійній судово-медичної експертизи беруть участь кілька лікарів однієї або різних спеціальностей. Необхідність участі в проведенні експертизи кількох експертів визначається різною складністю і характером випадку.

Участь кількох експертів в комісійній експертизі є обов'язковою при проведенні:

1) експертиз, що стосуються справ про притягнення до кримінальної відповідальності працівників медичних установ за порушення, які відбуваються на професійному ґрунті;

2) повторних експертиз за матеріалами справ кримінального та цивільного характеру;

3) експертиз по визначенню втрати працездатності, загальної або професійної [21, с. 165].

Такі експертизи проводяться з метою:

- усунення протиріч між раніше проведеною експертизою і іншими матеріалами справи в разі необґрунтованості висновку або сумнівів особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора, а також, судді або суду в правильності

згаданої експертизи;

- встановлення терміну зачаття, здатності до запліднення;
- визначення відсотка втрати професійної працездатності;
- встановлення правильності надання медичної допомоги у випадках притягнення до кримінальної відповідальності медичних працівників за «професійні правопорушення».

Комплексна експертиза призначається в разі необхідності рішення питань, що потребують спеціальних знань з судової медицини та інших галузей науки і техніки. А також експертиз, які виконуються судово-медичним експертом, фахівцями інших спеціальностей (криміналістами, авто-техніком, фахівцями з пожежної справи і ін.).

Персональний склад експертів, що проводить експертизу, визначається особою, яка призначила експертизу, або начальником бюро судово-медичної експертизи в разі відсутності в документі про призначення експертизи персонального складу експертів.

У випадках, коли в справі по одному і тому ж предмету проведено кілька експертиз, в тому числі комплексну, комісійну, додаткову або повторну, суд повинен дати оцінку кожному висновку з точки зору багатогранності, повноти і об'єктивності експертного дослідження. Такій оцінці підлягають також окремі висновки експертів - членів комісійної чи комплексної експертизи, що не підписали спільний висновок. Чи не повинні віддавати перевагу висновку експертизи тільки тому, що вона проведена комісією, повторно, експертом авторитетної установи або таким, який має більший досвід експертної роботи і тому подібне.

Судово-медична експертиза - це практичне застосування медичних і біологічних знань для вирішення питань, які виникають у практичній діяльності органів дізнання, попереднього слідства або суду.

Судово-медична експертиза проводиться відповідно до чинного законодавства, її зміст, порядок призначення і виконання регулюються Кримінально-процесуальним кодексом, в якому є відповідні статті.

За чинним Кримінально-процесуальним кодексом, експертиза обов'язково повинна проводитися для встановлення причини смерті, тяжкості і характеру тілесних ушкоджень, визначення психічного стану підозрюваного або обвинуваченого при наявності в справі відомостей, які викликають сумнів в його дієздатності; для встановлення статевої зрілості потерпілої, а також для встановлення віку особи, підозрюваного або обвинуваченого, якщо це має значення для вирішення питань по його кримінальній відповідальності, якщо немає документів про вік і не можна їх отримати.

Застосування судово-медичних знань для вирішення питань, які виникають у практичній діяльності органів, які провадять дізнання, а також судові органи і органи слідства. Експертиза, в тому числі і судово-медична, є однією з доказів у слідчому і судовому процесі [18, с. 73].

Спільною рисою судово-медичної експертизи з іншими видами експертиз є те, що вона проводиться тільки за постановою органів слідства, дізнання або рішенням суду. Також експертизу можна проводити в ряді інших випадків, серед них: статеві злочини, визначення стану здоров'я і втрати непрацездатності, симуляції хвороби.

Судово-медична експертиза може проводитися в судовому засіданні і на попередньому слідстві.

Судово-медичний експерт повинен знати свої права і обов'язки на вищому рівні з метою якісного здійснення своєї діяльності. З цього випливає, що експерт має право:

- 1) володіти метою і завданнями експертизи;
- 2) ознайомитися з матеріалами, що стосуються експертизи;
- 3) виявляти турботу про пошук додаткових матеріалів, які необхідні для висновків;
- 4) з дозволу особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора або суду судово-медичний експерт може бути присутнім на допиті та інших слідчих діях, а також задавати питання особам, яких допитують, щодо предмета експертизи;
- 5) отримувати від суду і слідства питання з чітким формулюванням;

б) в складних випадках в процесі проведення експертизи просити залучення відповідних фахівців і робити з ними висновки.

В обов'язки експерта входить:

1) вирішувати питання тільки медико-біологічного характеру. На питання з інших областей юридичної, технічної та іншої немедичної сфери експерт відповідати не повинен, оскільки не має компетенції в цьому. Рішення таких питань, як ступінь провини, умисел і інших, відноситься до компетенції органів слідства і суду;

2) давати консультації, що стосуються експертизи працівникам слідства і суду (ці консультації не повинні носити індивідуальний характер, наприклад адвокатам, які з використанням даних експерта готові вигородити свого підзахисного);

3) з'явитися за викликом особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора, суду. У разі неявки без поважних причин вона (особа), як і свідок, може бути піддана вироку. До поважних причин можна віднести: хворобу, відрядження за службовими обов'язками, відпустку, неотримання виклику та інші;

4) зберігати таємницю слідства, не розголошувати дані попереднього слідства. Експерт може понести кримінальну відповідальність за це;

5) документувати результати експертизи, виробляти висновок експерта (складати акт судово-медичного дослідження) за формою, яка передбачена на законодавчому рівні;

б) доводити до відома певних органів слідства і суду про нових даних, які з'ясовуються в процесі проведення експертизи і, які не були відомі, справі раніше. Також в порядку особистої ініціативи увагу судових і слідчих органів звертати на обставини і факти, які мають важливе значення для розслідування і судового розгляду.

Під час проведення судово-медичної експертизи можуть бути присутнім: слідчий, обвинувачений і інша особа (з дозволу слідчого) і лікарі медичних установ з дозволу слідчого.

При призначенні експертизи слідчий складає постанову стосовно цього. У

постанові він зазначає підстави для її проведення, прізвище експерта і назву установи, в якій вона повинна бути виконана, питання для рішення і об'єкти, які направляються експерту. Судовим експертом може бути особа, яка має необхідні знання для надання висновків з досліджуваних питань. Така особистість повинна мати вищу освіту, пройти відповідну підготовку і атестацію як судовий експерт з певної спеціальності.

Також до участі в проведенні судово-медичної експертизи можна залучати і професорсько-викладацький склад кафедр судової медицини медичних вузів. У КПК України регламентована також можливість залучати до проведення експертизи лікаря будь-якої спеціальності, якщо він володіє необхідними знаннями (наприклад, хірургії, кардіології, стоматології та ін.). Лікар, який не займає посади судово-медичного експерта, але проводить експертизу відповідно із постановою слідчих органів або за рішенням суду, називається лікарем-експертом.

Первинна судово-медична експертиза - це перше дослідження об'єкта. За його результатами складається «Висновок експерта». Якщо перша судово-медична експертиза не дозволяє зробити чітких або повних висновків, то призначають додаткову судово-медичну експертизу. Вона може бути доручена як тому самому, так і іншому експерту - за бажанням слідчого.

Висновки до 1 розділу

У 1 розділі було розглянуто поняття судово-медичної експертизи і встановлено, що судово-медична експертиза це застосування знань судової медицини в практиці.

Судово-медична експертиза - самостійний клас судових експертиз, які проводять, застосовуючи спеціальні знання матеріальних об'єктів. А також, у яких міститься інформація про обставини справи, які перебувають у провадженні органів слідства або суду. Першою і основною задачею судової медицини є допомога правоохоронним органам у справах (цивільного і кримінального характеру), які пов'язані зі злочинами спрямованими проти життя, здоров'я, честі та гідності особи і охорони здоров'я населення в цілому і має важливе соціальне значення.

Друге завдання полягає в сприянні з органами охорони здоров'я в поліпшенні якості роботи лікування і профілактики.

Судова медицина - медична дисципліна, яка органічна з загальною медициною, застосовує у своїй роботі методи і досягнення усіх галузей медичної науки і збагачує її новими дослідженнями. Разом з тим, вона нерозривна і з юриспруденцією. Відповідно до кримінального права судова медицина розробляє медичні дані, які стосуються статей, що захищають тілесну недоторканість громадян, їх життя і здоров'я, а відповідно до цивільного права - статей про права і обов'язки громадян

Судова медицина впливає на профілактику травматизму, раптової смерті. Особа, яка провадить дізнання, а також прокурор, слідчий або суддя, сам суд можуть призначати такі види експертиз: первинна, додаткова і повторна. Вивчення судової медицини майбутніми лікарями визначається положенням про те, що будь якого лікаря згідно Кримінально-процесуального кодексу України може бути залучено як фахівця до участі в слідчих діях і виконання судово-медичної експертизи. Знання з судової медицини збагачують підготовку лікарів усіх спеціальностей, сприяючи формуванню у них експертного мислення. Етика і

деонтологія судово-медичного експерта має свої особливості. Крім загальної медичної етики, яка є частиною його професійної діяльності і регламентована законом, судовий медик постійно контактує зі співробітниками правоохоронних органів. Постійно виконується робота з незвичними для інших лікарів об'єктами, які в силу різних ситуацій стають жертвами несподіваних, конфліктних чи трагічних обставин. Діяльність судово-медичного експерта має низку деонтологічних сторін: стосунки з потерпілим, обвинуваченим, підозрюваним; родичами особи, яка загинула внаслідок убивства чи самогубства, або померла раптово; колегами, лікуючим лікарем; працівниками правоохоронних органів у ході експертизи, а також поведінка експерта під час огляду місця події, судових засідань чи процесів.

Сучасна судова медицина працює для потреб правоохоронних установ та суду, її окремі розділи розроблені відповідно до норм Кримінального і Цивільного Кодексів; як державна медична установа, вона обслуговує міністерство юстиції, прокуратури, слідчих УВС та служби безпеки, але організаційно перебуває у структурі органів охорони здоров'я. Судово-медична експертиза є одною з видів судової експертизи. Для вирішення питань, які потребують глибоких спеціальних знань, представник судово-слідчих органів згідно статті 75 Кримінально-процесуального кодексу України запрошує спеціаліста з тої чи іншої галузей наук або мистецтва, які мають конкретні наукові, технічні або інші спеціальні знання. Такого спеціаліста називають експертом. Якщо, за даними попереднього слідства, виникає підозра або факт злочину проти особи, її здоров'я і життя, проти її статевої недоторканості з метою дослідження запрошують лікарів, які є судовими медиками. Виконання судово-медичної експертизи є обов'язковим згідно статті 76 Кримінально-процесуального кодексу України «...для встановлення причини смерті; для встановлення тяжкості і характеру тілесних ушкоджень; для встановлення статевої зрілості; для встановлення віку підозрюваного або обвинуваченого...» У нашій державі згідно Закону про судову експертизу, Основ законодавства про охорону здоров'я в Україні судово-медичні функції виконують штатні судово-медичні експерти в ранзі посадових осіб, професорсько-

викладацькі, наукові працівники кафедр і курсів судової медицини, медичних вищих навчальних закладів; науковці, які практикуються в судово-медичних дослідженнях.

В усіх випадках експертизу здійснюють тільки за пропозицією представника слідчих чи судових органів. На власний розсуд або за бажанням наприклад, потерпілого, її не виконують. Оскільки цей процес є юридичним актом, у кінці оформляють відповідні судово-медичні документи. Слідчий прокуратури, УМВС, служби безпеки, прокурор, представник суду, дізнавач зобов'язані порушити справу, дати потерпілому, свідку або іншій особі чи власноручно постанову (ухвалу) про призначення експертизи або скерування для судово-медичного дослідження. Особи, які здійснюють слідчі дії, в супровідному документі повинні викласти обставини справи, перелічити запитання, які входять у компетенцію експерта та потребують вирішення. Для судово-медичного розтину: причина і час настання смерті; локалізація ушкоджень, механізм їх утворення, ступінь тяжкості, причинно-наслідковий зв'язок із смертю тощо. Якщо судово-медичний експерт або лікар-експерт отримує постанову (ухвалу), тоді після судово-медичної експертизи оформляє документ «Висновок експерта», а при отриманні скерування – «Акт судово-медичного дослідження». Ці документи складаються з трьох частин: вступу, описової (дослідницької) частини, які разом називаються - протоколом і третьої частини – висновку (підсумку), який фактично є науково - обґрунтованими відповідями на запитання слідчого. Експертна робота буває одноосібна та комісійна: до складу комісії входить три чи більше судово-медичних експертів. Існують такі форми: первинна, додаткова і повторна.

Первинна експертиза може проводитися одним і декількома експертами. Особа, що призначила експертизу, або керівник установи судово-медичної експертизи може призначити декількох експертів.

Експерти, які проводили первинну експертизу, можуть проводити і додаткову, але в деяких випадках можуть призначити інших експертів. Суть повторної експертизи в дорученні іншим експертам, не тим, які проводили первинну. Експертиза, яка проводиться одним експертом, називається

одноосібною.

Під час первинних судово-медичних експертизах відбувається перше, частіше єдине, дослідження об'єкту - живої особи, трупу, будь яких речових доказів (кров, слина, відкушений харчовий продукт з слідами від зубів тощо). Іноді після первинної експертизи необхідні додаткові дослідження, консультації спеціалістів, тоді виконання експертизи має декілька етапів. Додаткову експертизу виконує частіше судово-медичний експерт, який виконував первинну, спочатку досліджує об'єкт, складає висновок, як після первинної, а в процесі розслідування, ознайомлення з матеріалами справи формулює остаточні висновки. Повторну експертизу здійснюють у випадках, коли первинна неповна і некваліфікована, що не задовольняє органи слідства або суду, чи суперечить іншим доказам справи. Така експертиза буває завжди комісійною і комплексною (комісія, в склад якої крім судово-медичних експертів, входять спеціалісти з інших галузей медицини або інших галузей знань).

РОЗДІЛ 2.

ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

2.1. Підстави призначення судово-медичної експертизи

При написанні даного параграфу, передусім, ми користувалися джерелами, серед них: Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», з подальшими змінами та доповненнями, чинна редакція якого від 01.01.2019 року, надалі ми будемо назву скорочувати наступним чином № 2802-ХІІ. Відповідно до ст. 71 ЗУ № 2802-ХІІ назначає проведення судово-медичної експертизи особа, яка проводить дізнання, це може бути: прокурор, слідчий, чи суд, порядок проведення встановлю законодавець, мета проведення – щоб вирішити питання, які вимагають спеціальних знань у відповідній галузі судової медицини.

Керує та організовує безпосереднє проведення судово-медичної експертизи зазвичай Міністерство охорони здоров'я.

Відповідно до ЗУ за № 2802-ХІІ ст. 72 розтини трупів патологоанатомічні мають бути проведені із метою встановлення у результаті чого сталася смерть, і які саме механізми їй сприяли. Якщо смерть хворого сталася у закладі охорони здоров'я, то розтини патологоанатомічні мають бути проведені в обов'язковому порядку. При цьому законодавець вносить суттєву поправку стосовно зазначеної 72 статті вказаного закону. Так, якщо близькі родичі мають письмову заяву, чи волевиявлення (яке обов'язково має бути реалізоване у письмовій формі) покійного, якщо є зазвичай повна відсутність підозри стосовно насильницької смерті, виходячи з мотивів релігійного змісту, розтин патологоанатомічний може не проводитися.

Визначається порядок проведення розтину патологоанатомічного Міністерством охорони здоров'я.

Також слід звернути увагу, що стосовно до ст. 73 ЗУ 2802-ХІІ існує (має місце) альтернативна медична експертиза. Вона (альтернативна медична

експертиза) може бути проведена в тому разі, якщо громадяни незгодні із висновками які були надані державною медичною експертизою. Так, громадяни України мають цілковите право вимагати проведення альтернативної медичної (військово-лікарської, медично-соціальної, судово-психіатричної, судово-медичної експертизи, чи патологоанатомічний розтин).

Здійснюють альтернативну медичну експертизу фахівці відповідної кваліфікації, профілю. Громадяни володіють правом самостійного вибору експертів та експертної установи. Проведення альтернативної медичної експертизи покладено законодавцем на Кабінет міністрів України.

Відповідно до Закону України «Про судову експертизу» підставою проведення судово-медичної експертизи для отримання інформації щодо розгляду та вирішення справи. Законодавець у зазначеному законі розглядає органи, які мають відповідну спеціалізацію для проведення судової експертизи.

Відповідно до Наказу виданого Міністерством охорони здоров'я, № 254/790 «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України» (надалі скорочений варіант № 254/790) від 17.01.95. Проводиться судово-медична експертиза для того, щоб на підставі спеціальних знань об'єкти матеріальної форми які вміщується інформацію, стосовно обставин справи, тієї справи яка наразі перебуває у провадженні слідчого, органів дізнання, суду чи прокурора.

Виконується судово-медична експертиза у відповідності до Закону України «Про судову експертизу», а також у відповідності до процесуального законодавства України, у відповідності до міжнародних договорів та угод які регулюють відносини взаємної допомоги та співробітництва, дані нормативно-правові акти регулюють правовідносини у сфері діяльності судово-експертної.

Таким чином, якщо для того, щоб вирішити у провадженні окремі питання необхідні технічні, наукові чи інші спеціальні знання, має бути призначена експертиза. Зазначена норма регулюється статтею 75 Кримінально-процесуального кодексу (КПК). Якості експерту викликаною може бути будь-яка особа, головним є наявність у неї (особи) необхідних знань, для висновку з питань, які наразі досліджувалися. Не можуть виходити за межі спеціальних

знань, якими має добре володіти експерт, ті питання які будуть ставитися особисто експертові, а також ті, можуть виникнути у спеціалістів стосовно висновку експерта. Висновок експерт завжди виносить тільки від свого імені, за виданий висновок експерт несе особисту відповідальність. Якщо того вимагають обставини справи, то можна призначити у справі не лише одного, а й двох експертів, задані експерти спільний висновок мають надати, а у разі, якщо між експертами згоди досягнуто не буде, то в тому разі кожний із експертів, має винести свій власний висновок.

Для особи, яка провадить дізнання, висновок експерта не є обов'язковим. При цьому, особа, що проводить дізнання, суддя, прокурор чи слідчий, мають зазначені питання, з якими вони не згодні, ґрунтовно вмотивувати у відповідній ухвалі, постанові чи вироку. Якщо слідчому інформації висновку буде цілком замало, то він має право призначити додаткову експертизу, при якій практика проведення експертизи дорученою може бути як власне цьому самому експертові, так і іншому експертові. Якщо висновок експерта буде визнано таким, що повністю суперечить другим матеріалам справи, чи необґрунтованим, то в такому разі суддя, слідчий чи прокурор має право призначити повторну експертизу. Повторна експертиза проведена має бути зазвичай іншим експертом. Якщо експерт перебуває у тісній службовій залежності від обвинуваченої особи (чи від особи потерпілої), або наприклад від тих осіб, які раніше в зазначеній справі були ревізорами; то призначати його проводити експертизу не можна, це буде протизаконно.

Відповідно до положень статті 76 КПК України, визначено правові положення обов'язкового призначення експертизи:

- 1) коли має бути встановлена причина смерті;
- 2) коли потрібно визначити тяжкість тілесних ушкоджень, та їх ймовірний характер нанесення;
- 3) якщо стан підозрюваного викликає деякі сумніви стосовно того, чи є ця особа осудною, чи є її психічний стан адекватний;
- 4) якщо злочини, що передбачені ст. 152 КК України, то експертиза

потрібна для визначення статевої зрілості потерпілої;

5) якщо неможливо отримати документи, які встановлюють вік особи, яку підозрюють/обвинувачують у скоєнні злочину, в такому разі обов'язково має бути проведена експертиза.

Якщо особу обрано експертом, то вона набуває певних обов'язків, так, експерт має з'явитися за викликом, і дати на усі поставлені до нього запитання висновки експерта. Якщо має місце ухилення експертом, тобто він ухиляється від прибуття до суду, а також в органи попереднього слідства чи в органи дізнання, то в такому разі, експерта можна притягнути до відповідальності по ст. 185-3 ч.2 чи за ст. 185-4 КУпАП. Якщо експерт дав неправдиві висновки, чи без поважних на те причин відмовився виконувати свої обов'язки, то цілком можливо притягнути експерта до відповідальності кримінальної за статтею 384 та 385.

Окрім обов'язків, експерт володіє і певними правами:

- це право на інформацію, це значить, що експерт має право знайомитися із матеріалами зазначеної (тої справи, по якій має дати висновок);

- якщо з'являться нові матеріали, то експерт має право клопотання порушувати, щоб дати повноцінний висновок;

- має право (з дозволу на те особи, яка провадить слідство) бути присутнім на допиті, а також спостерігати не пасивно, а володіє правом задавати супутні питання на слідчих діях у рамках даного експертного дослідження.

Питання які висувуються до експерта ні в якому випадку не повинні виходити за межі його компетенції, а якщо ж дана тенденція мала місце, то в цьому випадку експерт має повідомити про дану ситуацію орган який призначив експертизу, повідомлення має бути надіслано обов'язково у письмовій формі.

Провівши всі необхідні для цього дослідження експерт має скласти висновок, у висновку має бути зазначено: коли і на якій підставі була проведена експертиза, де саме була проведена експертиза, далі потрібно вказати прізвище експерта, його освіти, посаду, звання та вчений ступінь; далі має бути розглянута підстава, на якій була проведеною зазначена експертиза, мають бути вказані/перераховані всі спеціалісти які були безпосередньо присутніми при

проведенні експертного дослідження, далі має бути вміщено перелік питань, які поставлені були безпосередньо експертові, обов'язково має бути подана інформація про те, які документи та які матеріали використані були експертом, та розглянуті проведені експертом дослідження, та його відповіді на поставлені до нього (експерта) запитання. Якщо у ході роботи експерти віднайде факти, про які його не запитували, то у цьому разі він (експерт) має про це повідомити у своєму висновку. І, насамкінець, висновок має бути підписаним експертом особисто.

Експерта можна притягти др. кримінальної відповідальності за ст. 384 КК України за завідома неправдивий висновок. А також, відповідно до ст. 385 КК якщо експерт буде ухилятися від виконання професійного обов'язку без поважної на те причини. Також відповідальність може наступити, якщо обставини слідства експертом будуть розголошені (дана норма вміщена у ст. 387 КК України).

Таким чином, судово-медична експертиза може бути призначеною лише у письмовій формі, призначити судово-медичну експертизу може органи дізнання, слідчий, який працює із зазначеною справою, прокурор чи суддя. Для призначення судово-медичної експертизи перераховані органи (органи дізнання, слідчий, прокурор чи суддя) мають винести постанову чи ухвалу. Постанова має містити такі основні складові як: зазначення місця винесення актуальної постанови, дата винесення, особу та її всі регалії яка винесла зазначену постанову, обов'язково має бути зазначено номер кримінальної справи, викласти обставини, які спонукали до призначення зазначеної судово-медичної експертизи, далі має бути обов'язково вказано яким саме видом є дана експертиза - тобто первинною, чи повторною, чи додатковою; ще має бути зазначено, яким чином, точніше у якій формі була проведена дана експертиза - одноосібно чи колективно, чи узагалі - комплексно. Також слід обов'язково занотувати найменування установи, де працює зазначений експерт, вказуються його особисті дані, коло питань, які потребують його втручання, а також інформаційна база, яка йому була наданою.

Днем призначення судово-медичної експертизи є день коли була винесена відповідна постанову. Слідчий має направити керівнику експертної установи постанову про призначення судово-медичної експертизи, при цьому варто

зазначити, що слідчий має організувати самостійно доставку до експертної установи не лише об'єкта а і документів та матеріалів які є вкрай потрібними експерту для проведення судово-медичної експертизи та винесення вмотивованого висновку судово-медичної експертизи. Керівник експертного закладу, після того, як він отримав постанову про призначення експертизи, він має обрати експерта (також це може бути декілька експертів) і доручити експертові (експертам) провести зазначену експертизу. Одночасно керівник має повідомити слідчого про те, кого саме (якого експерта) було ним призначено проводити зазначену судово-медичну експертизу. Також в обов'язки керівника експертного відділу входить ознайомлення експерта що має проводити судово-медичну експертизу з його обов'язками та правами, а також попередження про обсяги відповідальності (від відповідальності адміністративної до відповідальності кримінальної). Це ми розглянули питання призначення судово-медичної експертизи у ході досудового слідства.

При цьому ми маємо зазначити, що все ж таки існують суттєві відмінності щодо призначення судово-медичної експертизи яка призначається суддею в ході саме судового слідства. Таку експертизу завжди має призначати саме суддя, це може бути за його власною ініціативою суду, а також за ініціативою сторін. При цьому законодавець не вимагає проведення експертизи на даному етапі слідства. Але якщо ж все ж таки така експертиза призначається, і вимогою до цього буде запит сторін, то у такому разі сторони пропонують питання, ці питання занотують і направлять їх експертові. Складені сторонами питання мають бути виголошені у суді, і експерт має дати чітку відповідь на питання. При цьому, якщо суд визнає, що питання не стосуються сутності розглядуваної у суді справи, то у його компетенцію (суду) входить право відхилити ці питання, те саме стосуються і питань, які не входять до компетенції експерта. При цьому якщо буде така потреба, суд може ставити експертові і свої запитання. Власне на судовому засіданні, експерт має право знайомитися із цими запитаннями (тобто до виголошення цих питань), може висловлювати свою думку стосовно доцільності чи компетентності того чи іншого питання. Далі Голова суду

узгоджує з експертом час, який йому необхідний для підготовки експертного висновку, і Голова суду має оголосити на цей час перерву у судовому засіданні.

Порядок проведення експертизи цілком є однаковим, як у на етапі попереднього слідства, так і на етапі судового провадження. Експертиза наразі може бути проведена як безпосередньо у стінах суду, так і поза межами суду, якщо є потреба у проведенні складних досліджень, таких досліджень, які будуть неможливими без використання відповідної апаратури, чи використання приміщення медичного стаціонару, тобто, якщо сам об'єкт судово-медичної експертизи доставити у зал суду немає на те жодної можливості.

Експерти свій експертний висновок завжди має надати у письмовому вигляді, також зазначені висновки експерт може повністю, чи частково виголосити у залі (приміщенні) суду, якщо на те буде власне визначення суду, чи винесена відповідна постанова судді. Проголошує висновок експерта особа, яка направляла запит, але на практиці оголошує свій висновок саме експерт.

Якщо експертиза призначається по відношенню до підозрюваної особи, чи до особи, до якої висунуто звинувачення, і яка перебуває вже під ватою чи у слідчому ізоляторі, то адміністрація ізолятору має обов'язково забезпечити доступ експерта у даний заклад, щоб осатаній міг виконати свої професійні обов'язки. Для цього експертові для проведення судово-медичної експертизи має бути виділене окреме приміщення, а якщо є нагальна потреба - то перевести об'єкт до медичного стаціонару.

Перерахуємо випадки, коли проведення експертизи є необхідним:

- якщо у експерта з'явилися сумніви, що потерпілий здатний правильно сприймати та розуміти ситуацію яка склалася на даний момент, у якій він безпосередньо перебуває;
- для встановлення причини смерті;
- для встановлення ступеню нанесеної шкоди, а також для встановлення безпосереднього характеру спричинених пошкоджень, які були нанесені здоров'ю особи;
- вік (коли є сумніви, а документи що підтверджують вік даної особи

відсутні);

- якщо виникли підозри про адекватний стан підозрюваного а також стосовно його здібності захищати самостійно власні права та інтереси.

Отже судово-медична експертиза по кримінальному провадженню є досить різноманітною, і має завжди враховувати обставини конкретної справи. Законодавцеві відомо безліч інших приводів, коли лише шляхом відповідних досліджень, які має проводити (здійснювати) експерт стає цілком можливим вирішити питання які є вирішальними чи, принаймні, досить вагомими, для розкриття злочину, і це має враховуватися.

Стосовно проведення експертизи живих осіб , то дана експертиза може бути проведеною як у добровільному порядку, так і примусовому.

Якщо порядок судово-медичної експертизи живої особи має бути проведено у порядку добровільному, то в даному разі до державного-судово-експертного закладу пред'явлено має бути письмову згоду особи на проведення експертизи. Якщо об'єкт судово-медичної експертизи не повнолітня особа (не досягла 16-ти річного віку), або особа, яку визнано судом недієздатною, - в такому разі має бути надана письмова згода на проведення судово-медичної експертизи законним представником (опікуном, чи батьками неповнолітньої особи).

Якщо згоди на проведення судово-медичної експертизи досягнуто не було, уповноважені на те органи: органи дізнання, слідчий, суддя чи прокурор, мають право на примусове проведення експертизи, в цьому разі слід зазначити, що примусова судово-медична експертиза може бути проведена також по відношенню до свідків та потерпілих. Стосовно свідків, то якщо обставини справи вимагають перевірку правдивості (достовірності) показань, а свідок не дає згоди на добровільне проведення судово-медичної експертизи, то в такому разі судово-медична експертиза проведена може бути у примусовому порядку.

У всіх інших випадках судова експертиза по відношенню до осіб живих, здійснюватися може бути як примусово, так і добровільно, - і це її форма проведення ні в якому разі не залежить чи є дане проведення обов'язковим, чи факультативним.

2.2. Порядок призначення судово-медичної експертизи

У даному параграфі ми розглянемо порядок призначення судово-медичної експертизи. Практика судової медицини показує, що експертиза живих осіб проводиться за такими підставами, які виникають у справах кримінального та цивільного права.

1. При заподіянні шкоди здоров'ю:

- для визначення ступеня тяжкості шкоди здоров'ю і рішення ряду інших питань, пов'язаних з цим;
- для визначення розмірів втрати загальної працездатності;
- для визначення розмірів втрати професійної працездатності;
- для встановлення зараження венеричною хворобою;
- для встановлення зараження ВІЛ-інфекцією;
- для визначення стану здоров'я, фізичного стану підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого і свідка;
- для визначення штучних і удаваних хвороб (симуляції, агравації, дисимуляції, а також самоушкодження).

2. При визначенні статевого стану для виявлення:

- спірного статевого стану (гермафродитизму);
- статевої недоторканості;
- статевої зрілості;
- ефективності виробництва (здатності до статевих зносин, запліднення, зачаття, дітонародження);
- вагітності (яка існувала або зараз існує), минулих пологів, абортів.

3. При статевих злочинах:

- зґвалтування;
- розпусних дій;
- мужолозтва;
- лесбійства.

4. Стосовно інших приводів:

- для визначення віку;
- для ідентифікації особи.

Розглянемо порядок проведення експертизи судової медицини живих осіб. Дослідження живих осіб краще проводити в амбулаторіях судової медицини. Також можна проводити в поліклініках, лікувальних установах стаціонарного типу, на засіданні суду, в кабінеті у слідчого, а також в установах кримінально-виконавчої системи.

Також, експертизу судової медицини в окремих випадках проводять на дому у потерпілого, якщо він за станом здоров'я не може бути присутнім на експертизі в офіційній установі.

Проведення експертизи без присутності потерпілого можна проводити тільки в окремих випадках використовуючи при цьому тільки медичні документи (амбулаторну медичну картку, історії хвороби хворого). Розглянемо ці випадки:

- при наявності документів органів охорони здоров'я, в яких є вичерпна інформація про стан потерпілого в момент отримання травми, про характер пошкоджень, їх перебігу, загоєнні, тобто тих, які необхідні під час проведення експертизи;
- при неможливому проведенні експертизи наочно експертом судової медицини.

При обласних бюро судово-медичної експертизи можуть бути спеціальні судово-медичні кабінети, вони ще можуть бути амбулаторіями, де і проводиться експертиза живих осіб. У великих містах існують спеціальні амбулаторії для проведення судово-медичних експертиз з різними відділеннями:

- для дослідження ступеня тяжкості шкоди здоров'ю, визначення віку;
- дослідження гінеколога, акушера;
- дослідження з приводу встановлення продуктивної здібності, зараження венеричною хворобою і ВІЛ-інфекцією, за підозрою в мужолозтві і лесбійанстві;
- дослідження з приводу визначення розмірів втрати загальної та професійної працездатності.

Судово-медичні експерти проводять експертизу з приводу пошкоджень,

залучаючи через посадову особу, що призначила експертизу. При необхідності можливе залучення інших фахівців, наприклад уролога, невропатолога, ортопеда та інших.

Також в судовій медицині було прийнятою умова, яка свідчить про проведення акушерсько-гінекологічного дослідження експертом судової медицини. Обов'язковим правилом експерта є те, що він повинен спеціалізуватися галузі акушерсько-гінекологічної експертизи, також можна залучити до дослідження консультанта, який спеціалізується в акушерсько-гінекологічній сфері.

Дослідження по венерології, урології, сексопатології спеціального типу проводяться експертами, які спеціалізуються в цій сфері, також можна залучити консультантів, таких як венерологи, дерматологи, урологи, сексопатологи. Участь таких консультантів оформляється постановою.

Дана постанова оформляється особою, яка призначила експертизу. У містах з невеликою кількістю населення, а також районних центрах експертиза проводиться експертом в поліклініці районного центру, туди є можливість запросити фахівця в потрібній області.

Якщо потерпіла особа перебуває на стаціонарному лікуванні в закладі охорони здоров'я і у неї важка травма, отруєння і знаходиться на стаціонарному лікуванні довгий час - то експертиза проводиться там же. Початок проведення експертизи незабаром після того, як постраждалий потрапив до закладу охорони здоров'я. Це відбувається тоді, коли органам, які проводять розслідування, необхідно в терміновому в'яснити характер травми або отруєння, визначити ступінь заподіяння шкоди здоров'ю від чого залежать подальші слідчі дії або обрання запобіжного заходу по відношенню до підозрюваного або обвинуваченого. Якщо, наприклад, шкода, завдана потерпілому, виявляється тяжкою або середньою, то особу, обвинувачувану в скоєному злочині можна узяти під варту. За постановою слідчого в цьому випадку можна залучити лікарів установи, де знаходиться постраждала особа. Але залучення цих лікарів відбуватиметься на правах консультантів.

В окремих випадках, коли у справі є заарештований, і утримання його під вартою залежить від результатів судово-медичної експертизи, дослідження також проводиться в закладі охорони здоров'я.

В окремих випадках, під час огляду потерпілого експерт не може зробити висновок, оскільки необхідне детальне обстеження для з'ясування деяких питань. Воно включає клінічний перебіг захворювання у потерпілого. Даний процес не може проводитися амбулаторно, так як медичний огляд проводиться в певний період в стаціонарі.

При огляді експерт складає первинний висновок, в ньому вказується необхідність проведення клінічного обстеження і спостереження в стаціонарному лікувальному закладі системи охорони здоров'я. Під час огляду встановлюється термін зразкового перебування в медичній установі і спостереження потерпілого. Потім експерт повідомляє про результати слідчому або суду, який призначив експертизу. При цьому висновок направляється в органи, які призначили експертизу і даються рекомендації з приводу направлення підекспертного. На підставі постанови, складеної слідчим або ухвали суду, потерпілого відправляють в стаціонар. В даному медичному закладі проводиться спостереження згідно з вказівками експерта судової медицини.

Підсумки обстеження вирішуються одноосібно експертом або спільно з лікарями-консультантами, які спостерігали потерпілого. Потім формується висновок експертів на підставі вже наявних даних.

За інших обставин висновок складається судово-медичним експертом, що враховує документальні дані, такі як: історія хвороби, висновки лікарів, які спостерігали потерпілого.

У деяких випадках експертизу живої особи проводять в кабінеті слідчого, а також можуть проводити в організаціях кримінально-виконавчої системи. Часто це бувають особи, яких затримують за звинуваченням або за підозрою в скоєнні злочинів різної тяжкості, таких як: вбивства, зґвалтування, заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, грабежу і інші. Проведення експертизи необхідно для того, щоб виявити у затриманих різних ушкоджень або слідів, які залишилися після скоєння

злочину. В деяких випадках експертиза проводиться при симуляції і агравації травми, а також при нанесенні пошкодження самому собі.

Коли виявлені сліди злочину, судово-медичний експерт (згідно з дорученням слідчого) оглядає взуття, предмети одягу, головні убори та інші речі, потім йде огляд підозрюваного. При цьому детально і по порядку оглядаються всі частини одягу і взуття, пошкодження, які є, обов'язково описують. Це можуть бути сліди, на яких є підозра на кров, насіннева рідина і інші об'єкти біологічного характеру. За участі експерта слідчий складає протокол про огляд одягу і якщо є необхідність може направити його в лабораторію бюро.

Під час огляду затриманого, коли у нього були виявлені ушкодження та інші сліди, необхідно запропонувати зняти одяг і продовжити детально обстежити всі частини тіла. При цьому важливо звертати увагу на всі зміни, такі як: рубці, пігментація, татуювання, сліди крові, сперми, інших біологічних виділень, сліди від укусу зубами і інші.

Експертиза затриманого може проводитися і комісією лікарів або експертів. Результатом проведеної експертизи виступає висновок експерта. У ньому вказується необхідність проведення додаткових досліджень.

У деяких випадках судово-медична експертиза проводиться і в судовому засіданні. При цьому експерта можуть викликати на судове засідання для участі в ньому. В інших же випадках експерт може проводити як первинну, так і повторну експертизу суб'єкта під час самого судового засідання і відповідати на питання, які ставить йому суд і учасники засідання. Якщо експерт не може дати відповіді на поставлені йому запитання під час суду, він повинен про це заявити суду і попросити потрібний час для обмірковування і формулювання відповідей на поставлені запитання. Також експерт може проконсультуватися з фахівцями і прочитати необхідну літературу. Суд робить перерву в засіданні на той час, про який клопотав експерт.

Якщо судово-медичний експерт недостатньо досвідчений, то йому для участі в судовому засіданні потрібна підготовка. В цьому випадку, при отриманні повістки з викликом до суду, експерту слід туди з'явитися завчасно до засідання і

ознайомиться з матеріалами слідства.

Експерт може виписати дані, щоб при необхідності використовувати їх під час попередньої підготовки, а також переглянути спеціальну літературу і провести консультації зі спеціалістами, які мають достатній досвід.

В судовому засіданні експерт повинен вникати в хід процесу, при цьому роблячи потрібні нотатки. Питання, які можуть з'явитися під час судового засідання, експерт повинен вирішити за допомогою свого права задавати питання сторонам: самому потерпілому, підсудному, а також свідкам. При такому діалозі експерт уточнює деталі, які необхідні будуть для дачі висновку.

Допит судово-медичного експерта на судовому засіданні проводиться в останню чергу, після допиту підозрюваного (підсудного), потерпілого і свідків події. Хоча питання експерту можна задавати під час судового засідання, це можуть робити, як суд, так і сторони, підсудний, потерпілий.

Після почутих питань експерту необхідно їх записати, якщо йому потрібен час для їх обмірковування. Якщо ж експерт знає на них відповіді необхідно відразу ж відповідати. Також експерт не повинен відповідати на питання, які не стосуються його компетенції, некоректні запитання. Наприклад, експерту не потрібно відповідати на питання такого характеру: «Якого б результату ушкодження руки у Ветрова слід було очікувати, якби його відразу доставили до лікарні і зробили медичну допомогу? ». В даному випадку експерт не може знати, як би обставини обернулися. Питання можна було б задати в такій формі: «Який зазвичай результат має таке ушкодження руки, яке було у Ветрова, якби його швидко доставили в лікарню і надали медичну допомогу? ». Приблизною відповіддю в даному випадку могло б бути: «Таке пошкодження руки закінчується одужанням потерпілої при тривалому розладі здоров'я терміном 4-5 тижнів, за умови моментальної доставки потерпілого до лікарні».

Якщо експерт одноосібно не може дати висновок за деякими з питань, він заявляє про це суду, вказавши, які спеціалісти повинні бути додатково залучені до виробництва експертизи.

Висновок і відповіді на питання експерт представляє обов'язково в

письмовій формі за своїм підписом і передає суду.

Експертизу в деяких випадках доводиться проводити у потерпілого в його будинку. Це трапляється з різних приводів, це може бути і ставлення до потерпілого, обвинуваченого, особи, яка залучається до відповідальності, свідків, яких викликали у справі, коли ці особи, скаржачись на стан свого здоров'я, відмовляються прийти до слідчого або на засідання суду. Вони пред'являють при цьому листок непрацездатності і припис лікаря про необхідність дотримання постільного режиму.

Експертиза на дому у підекспертного має ряд особливостей. Судово-медичний експерт або лікар, якому доручили провести експертизу, як правило, не повинен одноосібно проводити експертизу. В такому випадку експертизу на дому у підекспертного необхідно проводити в присутності представника органів суду або слідчих. Якщо підекспертний тієї ж статі, що і представник, то останній знаходиться в приміщенні, де проводиться експертиза, а в зворотному випадку, представник повинен перебувати в сусідньому приміщенні. Такого порядку вимагає незвичайна обстановка дослідження на дому, яка відрізняється від умов лікувального закладу, а також існує можливість звинувачення експерта в неправильних або незаконних діях в подальшому. Для експертизи, в якій необхідно встановити стан здоров'я, часто запрошують лікарів інших спеціальностей (терапевта, невропатолога, окуліста).

Коли проводиться судово-медична експертиза живих осіб, важливим є швидкість фіксації змін, які виникли в наслідок отриманих травм, зґвалтування та інших. Для того щоб детально провести ознайомлення зі змінами потрібно відповідати на питання слідчого в короткі терміни. З цих причин обстеження потерпілого потрібно проводити як можливо раніше після того, як сталася подія.

Однак судово-медичний експерт не завжди має можливість оглянути зміни незабаром після їх виникнення, тому як в окремих випадках потерпілому необхідно надати медичну допомогу, або дослідження доводиться проводити через тривалий час після отримання пошкоджень. Огляд потерпілого експертом залежить від його стану. Огляд потерпілого, який потрапив в лікарню необхідно

здійснювати з дозволу лікаря. Якщо огляд неможливий і лікар не дав на це дозволу, то експерт повинен покладатися на відомості лікаря. Експерт повинен пояснити лікарю, що є важливим в обстеженні і на які деталі, перш за все, потрібно звернути увагу. Іноді в таких випадках експерт повинен рекомендувати слідчому провести допит лікарів, які надали першу допомогу потерпілому, особливу увагу, звертаючи на ті дані, які необхідні для подальшого експертного висновку. Якщо експерт має можливість обстежити потерпілого до того, як йому буде надана медична допомога, то експерт записує тільки те, що він побачив під час огляду, щоб не інфікувати відкриту рану. Після огляду експерт надсилає потерпілого в поліклініку для надання допомоги. У таких випадках потерпілому буде запропоновано пройти експертизу ще раз через певний термін. У слідчого експерт дізнається про хід лікування потерпілого. Також слідчий робить запит в поліклініку про видачу довідки, в якій вказані ушкодження і зміни.

Повторне дослідження потерпілого необхідно проводити по ряду причин. В одних випадках під час огляду отриманого тільки що ушкодження експерт не впевнений в його результаті. З цих причин не може дати висновок і необхідно чекати результату ушкодження. На практиці бувають різні випадки, в одних, коли пошкодження здається легким - згодом може завдати серйозної шкоди здоров'ю (середньої тяжкості або тяжкий). Особливо потрібно звертати увагу на пошкодження голови (Черепно-мозкові травми). Коли потерпілий йде до експерта відразу після отримання травми голови, експерт не повинен в той же час давати висновок про ступінь тяжкості отриманого ушкодження, навіть в разі відсутності страшних симптомів. Висновок за таким пошкодження необхідно давати після визначився результату черепно-мозкової травми [6; 735].

Повторне дослідження потерпілого в деяких випадках доводиться проводити не один раз і в тих випадках, коли потрібно тривале амбулаторне або стаціонарне лікування. Ступінь тяжкості заподіяної шкоди здоров'ю може бути визначено тільки після встановленого результату ушкодження.

В інструкції про проведення судово-медичної експертизи є вказівка, що всі види експертизи, які здійснюються на вимогу органів суду чи слідства,

провадяться в присутності їх представників.

Також представники можуть бути присутніми іноді в особливо серйозних і складних випадках.

Гінекологічне дослідження дітей проводиться в обов'язковому порядку в присутності одного з батьків, представників освіти або супроводжуючих обстежуваних старших. Поняті під час проведення експертизи живих осіб не повинні бути присутніми.

Експертиза в лікувальних установах, судово-медичних або інших спеціалізованих амбулаторіях практично завжди проводиться в присутності середнього і молодшого медичного персоналу. На практиці, коли присутні ці особи, завжди проводиться експертиза акушера-гінеколога. При цій експертизі необхідна присутність фельдшера, представників медичного персоналу, медичної сестри для надання допомоги, яка може бути необхідною експерту при її проведенні.

Експертиза на дому, як було зазначено вище, необхідно проводити при слідчому або уповноважених ним особам.

Розглянемо загальний порядок судово-медичної експертизи живих осіб.

1. Ознайомлення з документами, на підставі яких повинна бути проведена судово-медична експертиза. Експертиза може проводитися тільки за постановою органів слідства або визначенню суду. Без цього судово-медичний експерт не має права проводити дослідження потерпілого. Проведене таким чином дослідження не є експертизою. В цьому випадку експерта можуть викликати лише в суд тільки в якості свідка, а його висновок буде використовуватися як показання свідка. А експертом потрібно буде призначити іншого лікаря.

Перед тим, як приступити до експертизи, експерт вивчає документи, на підставі яких її потрібно зробити, і питання, на які потрібно знайти відповіді. Слід також звертати увагу на зміст, оформлення медичних та інших документів, наявності підпису, печатки, штампів, не виключаючи можливості їх підробки.

2. Ознайомлення з особистістю підекспертного. Після ознайомлення з документами експерту слід ознайомитися з особистістю обстежуваного за

паспортом або іншими документами. Якщо у експерта з'являються сумніви, він проводить перевірку через органи суду і слідства.

3. Ознайомлення з матеріалами кримінальної справи, документами з медичних установ. Експерт насамперед повинен ознайомитися з матеріалами справи, які необхідні для дачі висновку. Слідчий визначає обсяг матеріалу, який він може видати експерту для ознайомлення. Експерт, ознайомившись з представленими йому матеріалами, з'ясовує, чи достатньо цих матеріалів для дачі висновку, відповіді на питання, які поставив слідчий. В іншому випадку необхідні додаткові матеріали. Якщо їх буде не вистачати для дачі укладення, то експерт звертається до слідчого за відсутніми матеріалами. Слідчий викладає експерту ті пункти, за якими має бути дано висновок. Обвинувачений має право письмово розкрити ті питання, за якими експерт буде давати висновок. З дозволу слідчого експерт може ознайомитися з відсутніми матеріалами справи, необхідними для дачі висновку.

Якщо експерту недостатньо документів навіть після ознайомлення з додатковою інформацією з дозволу слідчого, він може скласти мотивоване повідомлення про неможливість дати висновок. В цих випадках межі матеріалів попереднього слідства, які повинні бути представлені експерту, вирішуються прокурором або судом, яким підсудна дана справа.

Для експерта важливим є ознайомлення з усіма документами з медичних установ, які відносяться до даної справи. Здебільшого слідчий представляє експерту медичні документи в оригіналі. Виписками з медичних документів користуватися не рекомендується, тому що записи в них зроблені наспіх і не кваліфіковано. Це пов'язане ще з тим, що особа, яка становила виписку, наприклад, з історії хвороби (зазвичай складанням виписок займається медична сестра), не знає, яка інформація потрібна експерту, і при цьому не включає в виписку потрібні дані або може їх скоротити. Експерт повинен вимагати оригінал медичних документів, дана дія може бути виконана через слідчого, як і повернення документів назад в поліклініку.

Слідчий має повне право вилучити будь-який документ, який потрібен до

справи, долучити його до нього. Крім як через слідчого експерт не може отримувати матеріали по справі. Слідчий зобов'язаний подати експерту всі необхідні для експертизи і висновки матеріали, в тому числі і кримінальної справи. Це все документи, без яких не може бути проведена експертиза і даний висновок.

Отримані матеріали експерт детально вивчає, звертаючи особливу увагу на дані, які мають значення для вирішення поставлених перед експертизою питань. Особливу увагу слід звертати на правильність і дійсність медичних документів, рентгенівських знімків, штампів, печатки, дати і їх відповідність обставинам справи, а в випадку сумніву передати їх слідчому для уточнення. Після вивчення всіх матеріалів і поданих документів експерт приступає до опитування підекспертного. При необхідності допит підекспертного з питань, що цікавлять експерта, повинен проводитися слідчим у присутності експерта. При проведенні експертизи без слідчого експерт, отримуючи від обстежуваної ним особи відомості, що не були в матеріалах справи, не заносить їх в документ експертизи, а повідомляє про них слідчому. Останній допитує таку особу і включає матеріали допиту в справу. Якщо експерт власноруч внесе отримані ним нові відомості, яких не було в справі, в документ експертизи, то його можуть перевести з експерта в свідки. І в суді зможе фігурувати вже не як експерт, а як свідок, який дає показання про факти, невідомі слідству і суду.

4. Опитування підекспертного для збирання анамнезу для судово-медичної експертизи експерт має право робити сам, починаючи з з'ясування тих обставин, які необхідні для вирішення поставлених питань. Наприклад, про час, коли було отримано ушкодження, про знаряддя, яким воно було нанесено, способі нанесення, перебігу захворювання та інші дані. Опитування повинно проводитися детально і послідовно з уточненням обставин і деталей різного характеру. Важливо враховувати, що підекспертний повідомляє дані, з боку своїх інтересів, і нерідко без наміру, а в деяких випадках і свідомо, може викладати дані не так, як це було насправді.

Такий виклад може бути пов'язаний з різними обставинами: ушкодженнями,

отриманими під час події, перебігу хвороби і ін.

Важливо не виключати можливість навмисного помилкового освітлення даних з метою введення експерта в оману (наприклад, коли старі синці представляють за недавно отримані). Тому потрібно критично ставитися до пояснень підекспертного, звертати увагу на найменші суперечності його пояснень і зіставляти їх з об'єктивними даними. Адже головним завданням експертизи є встановлення відповідності або невідповідності об'єктивних даних поясненням підекспертного.

Дані, в яких є сумніви, повинні бути перевірені, наприклад, поставивши додаткові питання. Експерт не повинен показувати і висловлювати свої думки з приводу сумнівів, вступати в суперечку з підекспертним, а також звинувачувати його у викладі неправдивої інформації.

Після отримання необхідних даних експерт проводить опитування підекспертного по його скаргах. Опитування повинно проводитися уважно і при цьому експерт повинен записувати все в документ експертизи. Потім можна приступати до огляду.

Огляд обстежуваного має на меті і завданням виявити об'єктивні дані, а саме: зміни або пошкодження. Огляд необхідно проводити поступово, послідовно, в певному порядку. Огляд повинен відбуватися при природному освітленні в обов'язковому порядку.

Для більш детальних оглядів можна використовувати лупу, при цьому використовуючи спеціальне освітлення ділянок тіла, на яких є зміни. Огляд потрібно починати зі з'ясування того, які ушкодження є у підекспертного. Потім оглядають послідовно окремі частини тіла, і в цьому ж порядку описують виявлені зміни і пошкодження.

У справах кримінального або цивільного характеру, судово-медичний експерт в деяких випадках на прохання потерпілого, який зацікавлений в оголошенні всіх його ушкоджень, може обмежитися оглядом тільки того, що просить потерпілий. Коли випадок складний, то потерпілих або підозрюваних просять роздягнутися повністю і провести їх огляд. Цей процес допомагає

повністю визначити зміни і ушкодження, а також запобігає можливості потерпілого приховати ушкодження, про які він міг не вказати. Також і експерт буде впевнений в правильності своїх висновків. Огляд такого типу потрібно здійснювати постійно. Це сприяє до визначення правильних висновків і допомагає обстежити всі зміни на тілі підекспертного, навіть якщо він побажав із якихось причин їх приховати або вести експерта по хибному шляху.

Огляд починають проводити з голови і до нижніх частин тіла, також особливо слід оглянути приховані частини тіла, такі, як пахові, складки на сідницях і під молочними залозами. Про проведений повний огляд експерт пише у висновку.

Що стосується опису змін, які виявив експерт, можна сказати наступне. Пошкодження описуються в певному порядку, починаючи з голови, потім шиї, поступово переходячи до огляду верхніх кінцівок, живота, статевих органів, нижніх кінцівок. Хоча експерт може вибрати і свій довільний порядок.

Всі пошкодження і зміни на тілі, такі як рубці, татування описуються окремо. Якщо рубців на тілі величезна кількість - то їх об'єднують в групи і описують в послідовному порядку під номерами.

Зміни та пошкодження, знайдені на тілі необхідно внести на схеми. Робити це потрібно кольоровими олівцями, щоб згодом зручно було вказати синці. У складних випадках пошкодження необхідно фотографувати. В обов'язковому порядку потрібно фотографувати обличчя і його пошкодження, тому що в подальшому може виникнути питання про його спотворення.

При певних видах експертизи доводиться проводити вимірювання окремих органів, обсягів тіла. Вимірювання проводяться за методикою, в інших випадках отримані результати не будуть правильними. Для проведення вимірювань потрібно використовувати спеціальні вимірювальні прилади, які перед експертизою повинні бути перевірені і на них має бути нанесено клеймо у відповідних регіональних відділах Комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації. Такими приладами є: медичні ваги, ростомір, сантиметрові стрічки і спеціальні циркулі. Під час втрати працездатності проводиться

експертиза з використанням таких приладів: динамометр - прилад для вимірювання м'язової сили, спірометр - прилад для визначення ємності легень. Всі кабінети для проведення судово-медичних експертиз повинні мати таке обладнання.

Велике значення для органів суду і слідства має огляд речей: одягу, взуття, головного убору потерпілого. Це допомагає знайти додаткові відповіді на потрібні питання. Огляд речей проводиться також судово-медичним експертом. Огляд одягу також допомагає визначити, наприклад, факт нанесення тілесних ушкоджень самому собі.

Іноді при огляді пошкоджень на одязі і на тілі підекспертного можна зіставити нанесені поранення, але і в деяких випадках вони можуть не збігатися.

Для дослідження одягу можливо потрібне додаткове криміналістичне або судово-хімічне дослідження. Одяг виступає речовим доказом і повинно бути спрямованим на таке дослідження слідчим. Дослідження одягу для вирішення низки спеціальних питань повинні проводитися судово-медичним експертом або експертом криміналістом, судовим хіміком із застосуванням всіх необхідних методів дослідження. Експерт в деяких випадках проводить огляд одягу потерпілого, і тому він зобов'язаний описати особливості, ушкодження і сліди на одязі. Слідчий може вилучити одяг і направити на спеціальне дослідження, якщо в цьому є необхідність. У випадку, якщо експерт встановить, що дослідження одягу потребує спеціального дослідження, то він повинен повідомити про це слідчому.

У більшості випадків для проведення судово-медичної експертизи достатньо огляду підекспертного без будь-яких додаткових досліджень, які потребують спеціальних знань. Це може бути у випадках, коли присутні пошкодження поверхневого характеру і відсутні підозри на ушкодження глибших тканин, кісток, внутрішніх органів, тобто коли мова йде про пошкодження легень, без заподіяння розладу здоров'я.

Іноді для відповіді на ряд питань, що виникли потрібно провести додаткові і спеціальні дослідження, а також лабораторні дослідження біологічних виділень

або інших речових доказів.

Висновок експерта може ґрунтуватися на результатах таких спеціальних досліджень. Результати спеціальних досліджень і висновок консультантів-фахівців заносяться в документ судово-медичної експертизи, до нього додаються рентгенівські знімки і висновок з лабораторних досліджень.

До складання висновку експерта судовий медик повинен ставитися з особливою ретельністю. Цей документ в суді є доказом у справі. Він повинен бути вичерпним і бездоганим як за змістом, так і за формою. У ньому має бути описано все, що було виявлено і давати відповіді з науковим обґрунтуванням на поставлені експерту запитання.

В даному документі повинні бути присутніми фотографії, схеми, малюнки. Прикріплюються дані, які були вилучені з медичних документів підекспертного. В даних вказується найменування самого документа, оригінал або копія, дату, номер, установа, в якому був заповнений документ, і всі необхідні для дачі висновку дані.

У висновку ставиться підпис судово-медичного експерта або експертами, консультантом, які брали участь в якості експерта у час експертизи. Даний документ завіряють печаткою. До документа додаються схеми, фотографії, малюнки і завіряються підписом і печаткою експерта.

Висновки до 2 розділу

У 2 розділі було розглянуто порядок призначення судово-медичної експертизи на стадії попереднього слідства і в суді.

Якщо приймається рішення про призначення експертизи - то сторонам пропонують скласти письмово питання експерту. Питання, які склали сторони, оголошуються і по ним слухаються думки всіх учасників в суді. Суд має право відхиляти питання, які не мають відношення до кримінальної справи, або знаходяться поза компетенцією експерта.

Також суд може представити свої питання. На самому засіданні експерт переглядає питання, може висловити свою думку про відповідність або невідповідність цих питань з його професійною компетенцією. Також експерт може уточнювати деякі питання, їх формулювання, уточнювати умови, необхідні для проведення експертизи.

Також розглянуто порядок проведення експертизи судової медицини живих осіб. Її краще проводити в амбулаторіях судової медицини. Також можна проводити в поліклініках, лікувальних установах стаціонарного типу, на засіданні суду, в кабінеті у слідчого, а також в інших установах кримінально-виконавчої системи. Також, експертизу судової медицини в окремих випадках проводять вдома у потерпілого, якщо він за станом здоров'я не може бути присутнім на експертизі в офіційній установі.

Судово-медичні експерти проводять експертизу, залучаючи при цьому особу, яка призначила експертизу. При необхідності можливе залучення інших фахівців, наприклад уролога, невропатолога, ортопеда та інших.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО ТА СИСТЕМНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В БЮРО СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

3.1. Проблеми управління якістю та механізм впровадження стандарту ISO 9001:2009

Якість та система керування якістю є провідною організаційною основою управління виключно будь-якої організацій (організаційної структури). Існують щодо якості міжнародні стандарти, тож у відповідності до зазначених стандартів в організації мають бути створені і постійно реалізовуватись відповідні вимоги, управління має стосуватися лише тих процесів чи систем, від дії яких саме залежить якість, тобто мається на увазі саме якість надання послуг стосовно проведення експертиз судово-медичних.

Важливо зауважити, впровадження системи ISO 9001:2009 саме до бюро експертизи судово-медичної в цілому зовсім не вимагає формування нової системи керування, вимагає лише регламентації та детального документування процедур, процесів та послуг.

Стандарт ISO 9000 розроблений був із метою щоб систематизувати єдині вимоги стосовно процесу управління якістю, і відповідно на базі зазначених вимог, систему якості у будь-якій організації. У нашій державі оговорені стандарти (зокрема - ISO 9000:2005; ISO 9001:2008 та ISO 9004:2009 перекладені були повністю ідентично до джерела, отримали статус національних, і, як наслідок їм надали нову відповідну назву: ДСТУ ISO 9001:2009; ДСТУ ISO 9000:2007; ДСТУ ISO 9004:2012. На сьогоднішній день стандарт ISO 9000 реалізується майже у 90 країнах, і не залежно від сфери діяльності застосовується підприємствами. Ми будемо розглядати стандарт ISO 9001 – це є єдиний стандарт, який було внесено до Книги рекордів Гінеса, як нормативний документ, що має велику світову поширеність. Стосовно роботи бюро де проводиться

судово-медична експертиза, то в даній структурі мають бути розроблені системи документування у відповідності до зазначеного стандарту.

Так, на початковому етапі створення системи управління якістю, на думку В.В. Войченко, консультанти мають оцінку провести діючої організації, зокрема, проаналізувати поточну систему управління організації, викласти її оцінку у відповідності до вимог стандарту ДСТУ ISO 9001:2009, бо саме цей стандарт дає точні вказівки для керівника, а саме, пояснює саме ЩО потрібно робити, а не ЯК робити [9, с. 4]. Потім необхідно переробити документи, на практиці зазначений перехід має межу від 6 місяців і аж до 2-х років. Розпочинається діяльність у бюро експертиз судово-медичних із того, що має бути виданий наказ, відповідно до якого в бюро має бути створена система управління якістю, далі мають бути призначені особи, що відповідають за систему управління якістю. Зазначеним наказом, має бути призначено представника керівника, йому надаються усі повноваження у галузі управління якістю, і про досягнення саме він має звітуватися керівникові. Також має бути створена Координаційна Рада, яка вирішує питання управління якістю у бюро експертизи, до складу Координаційної Ради входять завідувачі відділів, завідувачі, які призначаються уповноваженими особами з питань що стосується системного управління якістю. Наступним етапом є розглянути та скоректувати стан документації по системі якості, а саме визначити наступний порядок дій: ХТО, ЩО, а потім ЯК у значенні якими методами дану роботу слід виконувати, і відповідно визначити документи, відповідно до яких має бути виконана дана робота. Ця робота є досить рутинною і дуже великою за своїм об'ємом, бо у результаті виконання зазначеної роботи, має бути сформована система якості. Таким чином, документація по управлінню якістю вводиться з метою формального закріплення відповідальності за здійснення процесів стосовно структурної організації. Саме на даному етапі створена в бюро система якості наповнюється внутрішнім змістом, який є необхідним щодо її впровадження, також здійснюється процес перевірки інформаційної складової документів та повноти саме даного пакету, і, насамкінець, необхідно діяльність документально розроблену реалізувати

практично.

Розглянемо структуру ієрархічну системи якості:

- на першому рівні ієрархічної системи якості розташована політика організації стосовно якості і зазначена політика обов'язково має бути оформлена документально, тобто має бути оформлена Настанова стосовно якості бюро; стосовно якості лабораторії судово-медичної. Це значить, що цілі та політика у сфері якості повинні обов'язково бути задокументованими. Ці документи розташовують як на сайті безпосередньо, - сайті бюро експертизи судово-медичної, а також мають окремим документом до працівника судово-медичного експерта мають бути доведеними, а також в бюро мають бути розташовані стенди інформаційні, і на стендах зазначені документи мають обов'язково бути розміщені для загального ознайомлення з ними працівників. Відзначимо, що Настанова стосовно якості бюро судово-медичної експертизи є документом, який створює уявлення щодо специфіки діяльності, документ, який розкриває систему якості систему якості яка створена у бюро експертизи судово-медичної у відповідності до стандарту ISO 9001:2009 і має вміщувати ось наступні основні елементи:

- сферу, відповідного розповсюдження СУЯ, при цьому обов'язково має міститися інформація стосовно вилучення вимог зазначеного стандарту;

- обов'язково мають бути описані методи, за допомогою яких можуть реалізовуватися процеси, дана інформаційна складова обов'язково має містити посилання на документи внутрішні, у яких саме вони розглядаються;

- опис взаємодії процесів.

Окреслена Настова є власністю бюро, і якщо обставини потребують деякого тиражування Настанови, то в такому випадку обов'язково має бути дозвіл оформлений у письмовій формі начальника бюро експертизи судово-медичної.

У Настанові повинна міститися інформація, у якій мають розглядатися вимоги стосовно системи якості які є для усіх без винятку працівників бюро експертизи судово-медичної обов'язковими для виконання.

Означену Настанову з системи якості переглядати мають лише одного разу

на рік.

На другому рівні ієрархії методики проведення процесів, обов'язково зазначені методики мають оформлені бути документально, і критерієм зазвичай є стандарт ISO 9001:2009. Таким чином, має бути загалом задокументовано шість методик:

- управління протоколами;
- управління документацією;
- коригувальні дії;
- внутрішні дії;
- внутрішній аудит;
- управління невідповідними послугами.

Зазначені методики мають бути описані у одному із розділів Настанови якості; процедури у яких міститися опис ДЛЯ ЧОГО, КИМ, ЩО, КОЛИ, ДЕ, ЯК, виконується – це є інструкцією, стосовно діловодства, та порядку надсилання та вилучення об'єктів, для відокремлених лабораторій та їх окремих відділень; відповідно до процедури перевіряння обладнання та калібрування, контроль досліджень, учать в порівнянні вимірювань, розроблені у лабораторії; розробка правил стосовно аспектів поводження із речовими доказами та біологічним матеріалом, а також із відходами медичними; мають бути розроблені покрокові алгоритми процедури дослідження; розроблені пам'ятки стосовно стандартів роботи спеціалістів (мається в даному разі стандарти роботи молодших медичних спеціалістів), основи та порядок здійснення (точніше укладання ними) витягів, пам'яток, виписок і т. ін.

Наступний рівень ієрархії – третій – мають бути укладені необхідні бюро експертизи судово-медичної потрібні для роботи документи, ці зазначені документи мають забезпечити ефективність виконання процесів, подальшого їх планування та управління цими процесами. На даній сходинці ієрархії затверджуються документи саме внутрішнього походження, серед них наступні документи: Положення (про координаційну раду, про структурні підрозділи, службу внутрішнього аудиту), плани та посадові інструкції.

Зазначеного рівня документи зовнішнього походження становлять зазвичай національні стандарти України, це групи документів ДСТУ та ДСТУ ISO; групи документів, що мають гриф ТУ (саме технічні умови та технічна документація) в нашій державі зазначений гриф виглядає наступним чином – ТУ У; документи, що необхідні щоб здійснити експертизу судово-медичну.

Наступний, четвертий рівень ієрархії – становлять відповідні записи, які безпосередньо стосуються якості (серед таких записів ми можемо назвати записи документальні та протоколи). Ці записи являють собою свідоцтва про досягнуті результати, а також свідоцтва, що виступають гарантами ефективної роботи і свідчать про наявну систему якості, - серед таких документів ми можемо назвати протоколи, рішення, акти, робочі журнали, звіти, переліки, відомості та списки).

Наступний рівень ієрархії – п'ятий рівень – становлять нормативно-правові акти нашої держави.

Завершеним вважається етап документування управління системою якості лише в тому разі, коли має місце (реально існує) пакет документів існування якого саме і вимагає стандарт нашої держави, це відповідно стандарт - ДСТУ ISO 9001:2009. У Настанові якості бюро експертизи судово-медичної має бути розглянутий повний перелік необхідних документів у системі управління якістю.

Після документування має бути здійснено етап впровадження та реалізації у бюро експертизи системи управління якістю, це значить, має бути здійснене впровадження у роботу документацію розроблену, у ній мають місце зокрема:

- тиражовані документи системи управління якості та розповсюдженні співробітникам документи.

3.2. Структура висновку експерта та його доказове значення

Висновок експерта в загальних рисах визначається як письмове повідомлення про хід і результати дослідження, проведеного ним (експертом) і про його (експерта) висновки по вирішуваних питаннях. Висновок експерта є одним з видів доказів, перерахованих в кримінально-процесуальному кодексі, Жодні із можливих доказів не мають заздальгідь встановленої сили і тому висновок експерта має переваги перед іншими доказами [8, с. 57].

Судово-медичний висновок відрізняється від інших доказів і має відмінні риси. Розглянемо зазначенні відмінні риси судово-медичного висновку:

- висновок експерта носить характер висновків, а не інформаційний. Результати його дослідження мають доказове значення;

- висновок ґрунтується на використанні спеціальних знань. У свідченнях, поясненнях відображаються, фіксуються тільки безпосередньо сприйняті суб'єктом факти. Висновки, умовиводи суб'єкта за цими фактами не мають доказового значення. Також в протоколах оглядів, експериментів та інших слідчих дій повинні фіксуватися факти, які тільки безпосередньо сприймаються слідчим і іншими учасниками слідчої дії. Висновки на основі цих фактів можуть відображатися в інших документах (обвинувальному висновку, вироку та ін.). Таким чином, істотна специфіка експертного висновку у порівнянні із іншими видами доказів обумовлена тим, що тільки експерт може бути суб'єктом (джерелом) вивідного знання, що має доказове значення у справі.

Питання правового регулювання висновку експерта розглядається законодавцем у статті 102 КПК України, так у статті зазначено, що після виконання необхідних досліджень експерт складає висновок.

Висновок експерта складається з трьох частин: вступної, дослідницької та висновків.

У вступі вказується:

- номер і дата складеного висновку, посаду експерта, найменування експертно-криміналістичного підрозділу, повне ім'я експерта, освіту,

спеціальність, досвід роботи експертом;

- постанова слідчого, особи, яка провадить дізнання, прокурора або визначення суду, що є основою для експертизи;

- номер справи про адміністративне правопорушення або кримінальної справи, виклад обставин в короткій формі скоєного злочину або адміністративного вчинку, який відноситься до предмету експертизи;

- питання, об'єкти, які представлені на експертизу;

- вид експертизи;

- при повторній експертизі у вступній частині укладення додатково зазначаються відомості про експерта, який проводив первинну експертизу, вказував висновки, а також мотиви і причини призначення повторної експертизи.

У дослідницькій частині описується процес дослідження:

- опис об'єктів, які досліджувалися в короткій формі;

- застосовані при дослідженні криміналістичні засоби, методи, які застосовувалися під час дослідження, а також результати дослідження;

- експерименти, які проводилися із зазначенням їх мети, змісту, отриманих результатів;

- виявлення в результаті дослідження суттєвих ознак і властивостей об'єкта;

- порівняльне дослідження способів і прийомів ознак, оцінка збігів і відмінностей, яка була встановлена між ними.

У повторній експертизі проводиться порівняльна характеристика висновків. Під час повторної експертизи потрібно вказати чи підтверджує вона висновки первинної, а якщо ні - то необхідно вказати причини розбіжностей. Експертні висновки формулюються за допомогою всебічного, глибокого і об'єктивного аналізу і синтезу отриманих результатів, які отримують під час дослідження речових доказів.

У висновках йдеться виклад відповідей на поставлені запитання. Форма викладу коротка і чітка, оскільки вона не повинна допускати різних тлумачень. Відповідь на кожне питання дається суттєва якщо Експерт не може дати відповідь на питання, потрібно написати про неможливість відповіді.

До висновку експерта додаються схеми, графіки, таблиці, речові докази, а також різні матеріали, які ілюструють і підтверджують висновки експерта. У тексті дослідницької частини висновку на них робляться посилання. Кожний додаток повинен супроводжуватися поясненнями і підписами експерта [12, с. 73].

Крім висновку експерта результатом призначення експертизи може бути і складання документа про неможливість дачі висновку.

Практикою вироблено перелік підстав, при яких неможливо дати висновок і про це готується відповідний документ. Іноді експерту ставлять питання, які стосуються роботи слідчого і суду, також можуть задавати питання, які не стосуються спеціальності, експерта.

Через непридатність або недостатності матеріалів, які представляються експерту для дачі висновку. В основному це виражається в невеликій кількості зразків для зіставлення або незначною інформативністю об'єкта, який ідентифікується (наприклад, слід пальця представляє його фрагмент, в якому не відбилося потрібна кількість особливостей будови папілярного малюнка).

Сучасний стан науки і судово-медичної практики не дозволяє відповісти на питання, яке ставиться перед експертом (наприклад, допоки відсутня методика визначення давності пострілу з вогнепальної зброї що перевищує кілька днів).

Іноді перед експертом поставлені питання, з яких експерт може вирішити тільки половину. В такому випадку формується висновок, де після істотних висновків експерт вказує питання, на які він не зміг дати відповідь, а також вказує причини.

Також може виникнути ситуація, коли матеріал повертається без виконання віч-на-віч особі, яка призначила експертизу.

Це відбувається у випадках:

- порушення процесуального порядку призначення експертизи;
- відсутність в установі, куди надійшов матеріал, необхідних фахівців або устаткування.

Всі ці мотиви повернення постанови без виконання наводяться в документі, адресованому ініціатору призначення експертизи і що є супровідним листом до

матеріалів, які мають бути повернутими.

Комісійна експертиза - це експертне дослідження, яке виконується кількома експертами однієї (або вузької) спеціальності. Така експертиза проводиться в складних або особливих випадках. Питання при такому характері експертизи може вирішуватися як її ініціатором, так і керівником установи, куди вона надійшла. Під час виробництва комісійної експертизи експерти, вони ж є члени комісії, до дачі висновку можуть проводити між собою наради. Якщо ж члени комісії прийдуть до спільної думки, вони складають єдиний висновок. У разі виникнення розбіжностей експерти, експерти які не згодні з іншими, подають окремі висновки. Можлива дача загального висновку декількома експертами стосовно загальних точок зору, наприклад частина експертів з одного боку і частина – з іншого.

При проведенні комісійної експертизи з числа експертів, які включені в комісію, призначається керівництвом експертної установи глава цієї групи експертів. Він розробляє загальний план дослідження, координує діяльність членів комісії, контролює терміни досліджень, керує нарадою експертів. Повноваження цього експерта не мають процесуального підтексту, а носять розпорядчий, організаційний, характер. Під час вирішення суттєвих питань керівник групи не повинен мати жодних переваг перед іншими експертами.

Комплексна експертиза - це експертиза, у виробництві якої беруть участь кілька експертів різних спеціальностей або вузьких спеціалізацій. Така експертиза призначається в разі, коли встановлення тієї чи іншої обставини вимагає застосування спеціальних знань, які можуть ставитися до різних сфер (наприклад комплексні судово-медичні та криміналістичні, судово-медичні та автотехнічні експертизи).

До комплексної експертизи повинні бути віднесені випадки, коли:

- а) в експертизі беруть участь фахівці підгалузей однієї науки, спеціалізація по якій здійснюється на професійному рівні і виключає взаємозамінність;
- б) експерт використовує результати експертиз інших видів;
- в) для дослідження об'єкта застосовуються знання різних галузей науки, але

дослідження проводить один експерт, компетентний в них.

При виробництві комплексної експертизи її учасники досліджують одні і ті ж об'єкти з використанням спеціальних знань галузей, які вони представляють щоб, на основі взаємного доповнення результатів дати в кінцевому рахунку відповіді на поставлені питання, які виходять за межі компетенції однієї галузі знань [19, с. 163].

У юридичній літературі неодноразово вказувалося на широкі можливості комплексної експертизи, підкреслювалася висока ефективність сукупного, синтезованого застосування знань з різних галузей науки і техніки для вирішення питань, що цікавлять слідство і суд.

Можна виділити такі відмінні риси комплексної експертизи:

- в її виробництві беруть участь експерти різних спеціальностей, між ними відбувається поділ функцій в процесі дослідження;
- експерти подають спільний висновок, що заснований на особистому проведенні дослідження, а також включає в себе результати дослідження, яке проводили інші експерти.

Саме ці риси визначають правову природу комплексної експертизи.

Укладенню за результатами комплексної експертизи властива характерна специфіка. У цьому висновку повинні бути чітко відображені функції кожного експерта. Також в ньому має бути зазначено, які дослідження провів кожний експерт, які факти він встановив і яких висновків дійшов. На практиці виробилася особлива форма укладення комплексної експертизи.

Висновок складається з декількох частин, кожна частина відповідає частині проведеного дослідження, які виконувались різними експертами. По кожному виду досліджень формулюються так звані проміжні висновки. Це необхідно для того щоб показати функції кожного експерта окремо, також для зручності використання результатів кожного виду досліджень в процесі формулювання кінцевих висновків, для полегшення оцінки висновку слідчим і судом.

Кожна частина висновку, включаючи ще й проміжні висновки, повинна бути підписана тим експертом, який її безпосередньо провів і сформулював ці

висновки. Аналогічним чином в здійсненні комплексної експертизи розмежовуються функції і при формулюванні кінцевих висновків. У їх формулюванні беруть участь ті експерти з членів комісії, які досить компетентні в спільному предметі дослідження. Вузькі фахівці, зокрема фахівці з методів, зазвичай обмежуються лише формулюванням проміжних висновків, які потім користуються іншими експертами при дачі кінцевих висновків. Наприклад, якщо досліджується одяг убитого, експертами (судовим медиком, трасології) і при її огляді виявляються сторонні включення (частки фарби, ґрунту, рослин і ін.), то дослідження таких включень проводять експерти вузьких спеціальностей, наприклад фізики, хіміки, біологи. У формулюванні загального висновку вони участі не приймають.

Кінцеві висновки підписуються тільки тими експертами, які їх формулювали. Якщо висновки робилися різними експертами, кожен з висновків підписується окремо. Відповідно до вимоги кримінально-процесуального закону на кожне поставлене перед експертом питання він повинен дати відповідь по суті або вказати на неможливість його вирішення.

Висновок є кінцевою метою експертного дослідження і визначає доказове значення експертизи у справі. Висновок - це умовивід експерта, яке зроблено за результатами проведених досліджень. В основі цих досліджень лежать виявлені або представлені дані про об'єкт, який досліджується. Основні вимоги до висновків експерта, можна сформулювати в вигляді таких принципів:

1. Принцип кваліфікованості.

Експерт може формулювати тільки висновки, які вимагають відповідних спеціальних знань, певної кваліфікації. Питання, які не вимагають спеціальних знань, не повинні ставитися перед експертом і вирішуватися їм, а якщо все ж такі питання експерту були поставлені і він дав на них відповідь, то такі висновки не можуть бути доказовою базою.

2. Принцип визначеності.

Цей принцип полягає в тому, що висновки повинні бути певними, ці висновки повинні бути чітко сформульовані, щоб їх значення неможливо було трактувати в різних інтерпретаціях (наприклад,

висновки про «однорідності» об'єктів, в яких не вказано конкретний клас, до якого віднесено об'єкти) [26, с. 114].

3. Принцип доступності. Висновки експерта повинні бути доступні за своїм змістом і викладу для слідчих, суддів та інших учасників судового розгляду. Вони не повинні вимагати для їх розуміння будь-яких спеціальних знань. Не відповідають за даним принципом, наприклад, висновки про збіг хімічних елементів, що входять до складу досліджуваних об'єктів, оскільки для оцінки доказового значення такого висновку необхідні спеціальні знання. Висновки експерта необхідно відрізнити від пояснень до них, які експерт може включити в дану частину висновку. Пояснення ним робляться для правильного розуміння та оцінки висновків. Вони будуються на основі спеціальних знань експерта, а не формулюються в процесі експертного дослідження.

Висновки експерта можуть бути кінцевими і проміжними. Проміжні висновки зазвичай фіксуються в дослідницькій частині договору і є посилкою для кінцевого виведення, який є відповіддю на поставлене запитання. Наприклад, висновок про те, що два фрагмента пиляльного полотна, один з яких був виявлений на місці крадіжки, а інший під час обшуку у підозрюваного, раніше складала одне ціле, є кінцевим. Проміжним буде висновок про те, що вони виготовлені зі сталі одного сорту.

Проміжний висновок виноситься в заключну частину лише при неможливості вирішити поставлене запитання. Доказова цінність висновків великою мірою залежить від їх логічної форми.

У судово-медичній літературі існує така класифікація висновків, які ми можемо уявити за допомогою таблиць. В кожній окремій таблиці буде представлена певна категорія [22, с. 129].

Таблиця 1

Класифікація висновків щодо утримання предмета

Категорія	Вид	Характеристика
<p>За змістом предмета висловленого твердження</p>	<p>Висновки про індивідуальний об'єкт</p>	<p>Прямий доказ факту тотожності, де констатується відношення тотожності шуканого і перевіряється ідентифіковані об'єкти, встановлюється, чи є вони одним і тим же об'єктом або різними (наприклад, слід пальця залишений тією ж особою, чиї відбитки пальців представлені для порівняння, або іншою особою). Підставою для висновку про індивідуальний об'єкт є достатня сукупність співпадаючих ознак при відсутності непояснених розрізняються.</p> <p>Діагностичні висновки формулюються у випадках, коли об'єкт відомий і необхідно усвідомити його властивості і стан</p>
	<p>Родової групової приналежності</p>	<p>Висновок про родову (групову) приналежність будується на кшталт класифікаційного, тобто в ньому констатується, що порівнювані об'єкти належать до одного і того ж класу, роду, виду або групи. Такий</p>

		<p>висновок є непрямим доказом тотожності, причому цінність його тим вище, чим вужча група, до якої віднесено об'єкт.</p> <p>Підставою для такого висновку є достатня сукупність родових (групових) ознак при відсутності або недостатній кількості індивідуалізованих ознак</p>
--	--	--

У наступній таблиці розглянемо класифікацію висновків за ступенем підтвердження висловленого твердження

Таблиця 2

Класифікація висновків за ступенем підтвердження

Категорія	Вид	Характеристика
За ступенем підтвердження висловленого твердження	Категоричні	Висновок категоричний формулюється тільки тоді, коли він повністю обґрунтований і не викликає ніяких сумнівів в рамках проведеного судово-медичного дослідження.
	Ймовірні	Висновок ймовірний робиться експертом лише при високому ступені

		<p>ймовірності факту, який встановлюється. При сумнівах в правильності відповіді експерт повинен робити висновок про неможливість вирішення поставленого питання. Слід відмежовувати висновки про родову (групову) приналежність від ймовірного виведення. при її встановленні висновок формулюється в категоричній формі.</p>
--	--	--

У таблиці 3 розміщена класифікація за наявністю або відсутністю логічних зв'язків, в цій категорії більше видів. Серед них: альтернативні, умовні, однозначні, безумовні

Таблиця 3

Класифікація висновків за наявністю логічних зв'язків

Категорія	Вид	Характеристика
<p>За наявністю (відсутності) логічних союзів</p>	<p>Альтернативні</p>	<p>Альтернативний висновок формулюється, коли експерту не вдалося прийти до єдиного варіанту рішення. У підсумку він встановлює повний перелік варіантів. Доказове значення альтернативного висновку полягає в тому, що він</p>

		<p>обмежує кількість об'єктів, які перевіряються, а також підвищує ймовірність тих, які залишилися. Він часто дає можливість слідству шляхом виключення інших варіантів прийти до однозначного висновку про шуканий об'єкт, провівши для цього необхідні слідчі дії</p>
	Однозначні	<p>Однозначний висновок формулюється, коли експерт приходиться до єдиного варіанту вирішення питання</p>
	Умовні	<p>Умовний висновок формулюється тільки тоді, коли істинність твердження залежить від будь-якої умови і набуває значення доказу після того, як підтверджується істинність умови іншими матеріалами справи, за рамками експертного дослідження (наприклад, досліджуваний текст виконано не так на даній друкарській машині, якщо у неї не замінювався шрифт; останній факт встановлюється вже слідчим шляхом).</p>
	Безумовні	<p>Безумовний висновок не містить ніяких умов, від яких би</p>

		залежала його істинність
--	--	--------------------------

Виходячи з класифікації об'єктів в криміналістичній літературі деякі автори, в тому числі Ю.К. Орлов, пропонують виділити в самостійний підвид класифікаційні висновки [Орлов, с. 16]. З цією позицією можна погодитися, оскільки такі висновки сприяють правильній оцінці інформації, що отримуємо при вирішенні як ідентифікаційних, так, і діагностичних завдань. В останніх випадках класифікаційні висновки є проміжними, наприклад, при встановленні факту приналежності до певної категорії.

У наступній таблиці висновки класифікуються за якістю зв'язку.

Таблиця 4

Класифікація висновків за якістю зв'язку

Категорія	Вид	Характеристика
За якістю зв'язку	Стверджувальні	Позитивний висновок формулюється, коли експерту вдалося встановити тотожність або віднести об'єкт до якогось класу
	Негативні	Негативний висновок формулюється, коли факт тотожності об'єкта не підтвердився. Він також має велике доказове значення, найчастіше виправдувальне.

--	--	--

Висновки

Таким чином, під судово-медичною експертизою розуміла практичну частину судової медицини, яка є вкрай необхідною для визначення та вирішення біологічних та медичних питань, що можуть виникнути у правоохоронних органів які здійснюють розслідування злочинів.

Правові і практичні аспекти, які безпосередньо знаходяться у компетенції судово-медичної експертизи:

- експертиза живих людей (мається на увазі об'єктом судово-медичної експертизи живі особи обвинувачені, потерпілі, підозрювані особи);
- судово-медична експертиза трупів: якщо мала місце підозра на насильницьку смерть;
- у випадку насильницької смерті судово-медична експертиза трупу;
- речових доказів;
- експертиза, яка мала бути здійснена, у відповідності до обставин не лише кримінальних, а ще й цивільних справ;
- у судовому засіданні;
- експертиза, яка має бути проведена у справі медичного працівника.

Підставою судово-медичної експертизи є спеціальні знання об'єктів матеріальних, які вміщують відповідну інформацію про обставини справи, тієї справи, яка знаходиться у відділі дізнання, суду, слідчого чи прокурора.

Основною задачею судової медицини є допомога правоохоронним органам у справах (цивільного і кримінального характеру), які пов'язані зі злочинами проти життя, здоров'я, гідності особистості і охорони здоров'я населення в цілому і має важливе соціальне значення.

Друге завдання полягає в сприянні з різними органами охорони здоров'я в поліпшенні якості лікувально-профілактичної роботи. Судова медицина впливає

на профілактику травматизму, інтоксикацій, і раптової смерті.

Судово-медична експертиза - це практичне застосування медичних і біологічних знань для вирішення питань, які виникають у практичній діяльності органів дізнання, попереднього слідства або суду.

Випадки, коли проведення експертизи є необхідним:

- якщо у експерта з'явилися сумніви, що потерпілий здатний правильно сприймати та розуміти ситуацію яка склалася на даний момент, у якій він безпосередньо перебуває;

- для встановлення причини смерті;

- для встановлення ступеню нанесеної шкоди, а також для встановлення безпосереднього характеру спричинених пошкоджень, які були нанесені здоров'ю особи;

- вік (коли є сумніви, а документи що підтверджують вік даної особи відсутні);

- якщо виникли підозри про адекватний стан підозрюваного а також стосовно його здібності захищати самостійно власні права та інтереси.

Отже судово-медична експертиза по кримінальному провадженню є досить різноманітною, і має завжди враховувати обставини конкретної справи. Законодавцеві відомо безліч інших приводів, коли лише шляхом відповідних досліджень, які має проводити експерт стає цілком можливим вирішити питання які є вирішальними чи, принаймні, досить вагомими, для розкриття злочину, і це має враховуватися.

Якість та система керування якістю є провідною організаційною основою управління виключно будь-якої організаційної структури. Існують щодо якості міжнародні стандарти, тож у відповідності до зазначених стандартів в організації мають бути створені і постійно реалізовуватись відповідні вимоги, управління має стосуватися лише тих процесів чи систем, від дії яких саме залежить якість, тобто мається на увазі саме якість надання послуг стосовно проведення експертиз судово-медичних.

Важливо зауважити, впровадження системи ISO 9001:2009 саме до бюро

експертизи судово-медичної в цілому зовсім не вимагає формування нової системи керування, вимагає лише регламентації та детального документування процедур, процесів та послуг.

Стандарт ISO 9000 розроблений був із метою щоб систематизувати єдині вимоги стосовно процесу управління якістю, і відповідно на базі зазначених вимог, систему якості у будь-якій організації. У нашій державі оговорені стандарти (зокрема ISO 9000:2005; ISO 9001:2008 та ISO 9004:2009 перекладені були повністю ідентично до джерела, отримали статус національних, і, як наслідок їм надали нову відповідну назву: ДСТУ ISO 9001:2009; ДСТУ ISO 9000:2007; ДСТУ ISO 9004:2012. На сьогоднішній день стандарт ISO 9000 реалізується майже у 90 країнах, і не залежно від сфери діяльності застосовується підприємствами. Методики проведення процесів, обов'язково зазначені методики мають оформлені мають бути документально, і критерієм зазвичай є стандарт ISO 9001:2009. Таким чином, має бути загалом задокументовано шість методик: управління протоколами; управління документацією; коригувальні дії; внутрішні дії; внутрішній аудит; управління невідповідними послугами.

Висновок є кінцевою метою експертного дослідження і визначає доказове значення експертизи у справі. Висновок - це умовивід експерта, яке зроблено за результатами проведених досліджень. В основі цих досліджень лежать виявлені або представлені дані про об'єкт, який досліджується. До висновку експерта додаються схеми, графіки, таблиці, речові докази, а також різні матеріали, які ілюструють і підтверджують висновки експерта. У тексті дослідницької частини висновку на них робляться посилання. Кожний додаток повинен супроводжуватися поясненнями і підписами експерта.

Резюме

Дипломна робота складається із трьох розділів. У першому розділі представлені теоретичні аспекти вивчення правової природи судово-медичної експертизи. В даному розділі розглянуті поняття та види судово-медичної експертизи; наводиться правова база проведення судово-медичної експертизи. Правовою базою роботи фахівців у сфері судово-медичної експертизи є Кримінально-процесуальний кодекс, діяльність судово-медичного експерту наступними нормативно-правовими документами: «Інструкцією щодо заповнення та видачі лікарського свідоцтва про смерть (форма №106/о)», дана Інструкція була затверджена відповідним Наказом, який датується від 08.08.2006 року, номер даного Наказу МОЗ є 545; Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; Постанови Кабінету Міністрів про «Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві», ця Постанова набула чинності 17 квітня 2019; Закону України «Про судову експертизу», «Про поховання та похоронну справу».

У другому розділі – наводяться підстави та порядок призначення судово-медичної експертизи. У підготовці цього розділу ми використовували наукові роботи таких авторів як: А.А. Матишева, В.Ю. Шепітько, В.В. Томілін, І.Ф. Соколова, В.І. Ясінський, А.А. Бабанін, Г.В.Морозов, В.В. Сташис, К.М. Сулоєв, та ін.

Так у цьому (2 розділі) на основі систематизації наукових висновків вище названих авторів, розкриваються підстави та порядок проведення судово-медичної експертизи.

Підстави та порядок обов'язкового призначення експертизи:

- 1) коли має бути встановлена причина смерті;
- 2) коли потрібно визначити тяжкість тілесних ушкоджень, та їх ймовірний

характер нанесення;

3) якщо стан підозрюваного викликає деякі сумніви стосовно того, чи є ця особа осудною, чи є її психічний стан адекватний;

4) якщо злочини, що передбачені ст. 152 КК України, то експертиза потрібна для визначення статевої зрілості потерпілої;

5) якщо неможливо отримати документи, які встановлюють вік особи, яку підозрюють/обвинувачують у скоєнні злочину, в такому разі обов'язково має бути проведена експертиза.

У третьому розділі наводиться розглядаються проблеми та перспективи судово-медичної експертизи. Зокрема розглянуто проблему управління якістю та механізм впровадження стандарту ISO 9001:2009

Resume

The graduate thesis consists of three chapters. The first chapter deals with the theoretical aspects of studying the legal nature of forensic expertise. This section discusses the concepts of the forensic expertise, its types and provide the legal basis for conducting forensic examination. The legal basis for the work of specialists in the field of forensic examination is the Criminal Procedure Code, the practice of the forensic expertise and following normative legal documents: "Instruction on filling and issuance of medical certificate of death (form № 106 / о)", that was approved by the relevant Order, dated 08.08.2006, the number of this MOH Order is 545; the Law of Ukraine "On Advocacy and Advocacy"; Decree of the Cabinet of Ministers on "Procedure for conducting investigation and keeping records of accidents, occupational diseases and accidents at work", this Resolution entered into force on April 17, 2019; Law of Ukraine "On Forensic Examination", "On Burial and Funeral".

In the second chapter, there are the grounds and procedure for the appointment of forensic examination. In the preparation of this part, we have used works of such authors as A.A. Matisheva, V.Yu. Shepitko, V.V. Tomilin, I.F. Sokolova, VI Yasinsky, A.A. Babanin, GV Morozov, V.V. Stashis, K.M. Suloev, et al. Based on the systematization of the scientific conclusions of these authors, we revealed the grounds

and procedure for conducting forensic examination.

Grounds and procedure for mandatory examination:

- 1) when the cause of death has to be established;
- 2) when it is necessary to determine the severity of bodily injuries and their probable nature of infliction;
- 3) if the suspect's condition raises some doubts as to whether that person is convicted, whether his or her mental state is adequate;
- 4) if the crimes provided for in Art. 152 of the Criminal Code of Ukraine, the expertise is needed to determine the sexual maturity of the victim;
- 5) if it is not possible to obtain documents establishing the age of the person suspected / accused of the crime, an examination must be carried out in that case.

The third chapter discusses the problems and prospects of forensic examination. Also here there was considered the problems of quality management and the mechanism of implementation of ISO 9001: 2009 standard.

Список використаних джерел

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 4, ст.19
2. Про судову експертизу : Закон України // від 25.02.94 № 4038а-ХІІ
3. Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України: Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 254/790) від 17.01.95
4. Бачинський В. Т. Сучасний погляд на проблему встановлення давності настання смерті в практиці судово-медичної експертизи / В. Т. Бачинський, О. Я. Ванчуляк, Ю. В. Саркісова, А. Ю. Колачова // Актуальні проблеми сучасної медицини. - 2018. - Т. 18, Вип. 3. - С. 280-284.
5. Бачинський В. Т. Навчально-методичний посібник "Особливості опису одягу при проведенні судово-медичної експертизи" / В. Т. Бачинський // Судово-медична експертиза. - 2019. - № 1. - С. 80.
6. Бобков П. Ю. Судово-медична характеристика вогнепальних пошкоджень шкірозамінника при пострілах із пістолета "Форт-17Р" (Актуальні питання судово-медичної експертизи) / П. Ю. Бобков, М. Ф. Лебедь, А. М. Перебетюк, В. І. Гунас // Буковинський медичний вісник. - 2019. - Т. 23, № 2. - С. 51-56
7. Боягіна О. Д. Хронограми дифузії хлоридів у технології судово-медичної експертизи давнини виникнення плям крові / О. Д. Боягіна // Світ медицини та біології. - 2010. - № 4. - С. 97-101
8. Борщ С. С. Сучасні судово-медичні електронно-інформаційні системи в рамках медичної реформи (Актуальні питання судово-медичної експертизи) / С. С. Борщ, В. В. Оболенцева, А. О. Моргун, В. В. Хижняк, О. В. Дунаєв, М. С. Саєнко, О. О. Моргун, Н. Г. Романчук, Я. В. Тритинник, О. І. Циганко // Буковинський медичний вісник. - 2019. - Т. 23, № 2. - С. 57-61.

9. Войченко В. В. Особливості впровадження в бюро судово-медичної експертизи системи управління якістю за стандартом ISO 9001:2009 [Електронний ресурс] / В. В. Войченко, С. В. Савченко, В. В. Черняк // Судово-медична експертиза. - 2016. - № 1. - С. 4-8

10. Голубович Л. Л. Встановлення статевої належності кісток, що піддалися дії високої температури при судово-медичній ідентифікації загиблої особи (Актуальні питання судово-медичної експертизи) / Л. Л. Голубович, В. Т. Бачинський, М. Д. Зубко, П. Л. Голубович, А. Л. Голубович, А. В. Куртев // Буковинський медичний вісник. - 2019. - Т. 23, № 2. - С. 62-67.

11. Грищенко Л. Н. Механическая асфиксия как причина смерти детей в г. Минске в 2013-2017 гг. (Актуальні питання судово-медичної експертизи) / Л. Н. Грищенко, Г. В. Жук // Буковинський медичний вісник. - 2019. - Т. 23, № 2. - С. 68-72

12. Грушенко Л. Д. Ефективність комплексного експертного дослідження у визначенні ситуації, що моделюється в процесі розслідування дорожньо-транспортних пригод, які відбуваються в умовах неочевидності (Актуальні питання судово-медичної експертизи) / Л. Д. Грушенко, О. В. Дерюгіна // Буковинський медичний вісник. - 2019. - Т. 23, № 2. - С. 73-78

13. Гладіліна О. В. Становлення та напрями розвитку судово-медичної експертизи під час розслідування умисних вбивств / О. В. Гладіліна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. - 2018. - Вип. 31. - С. 138-140

14. Гуров О. М. Математичне моделювання відстані пострілу з пістолетів "Форт-12" та "Форт-14ТП" за розподілом продуктів пострілу на бавовняній тканині (Актуальні питання судово-медичної експертизи) / О. М. Гуров, С. В. Куценко, В. В. Щербак, В. В. Сапелкін // Буковинський медичний вісник. - 2019. - Т. 23, № 2. - С. 79-83

15. Дев'яткін О. Є. Судово-медична оцінка фармакотерапії при експертизі "лікарських справ" / О. Є. Дев'яткін // Вісник проблем біології і медицини. - 2019. - Вип. 1(1). - С. 24-28

16. Зозуля В. М. Дорожньо-транспортні пригоди з летальною травмою за участю легкових автомобілів на території Житомирської області впродовж 2008-2017 років (Актуальні питання судово-медичної експертизи) / В. М. Зозуля, С. В. Зозік // Буковинський медичний вісник. - 2019. - Т. 23, № 2. - С. 84-87.

17. Кузьменко О. В. Застосування комплексного підходу щодо ідентифікації трупів невідомих осіб в особливо складних випадках у практиці Луганського обласного бюро судово-медичної експертизи / О. В. Кузьменко // Клінічна та експериментальна патологія. - 2019. - Т. 18, № 2. - С. 125-128.

18. Кишкан П. Я. Тривимірне просторове моделювання гострого травмуючого предмета в судовій медицині (Актуальні питання судово-медичної експертизи) / П. Я. Кишкан, І. Г. Савка // Буковинський медичний вісник. - 2019. - Т. 23, № 2. - С. 88-93.

19. Лісовий В. М. Заслужений професор М.С. Бокаріус – фундатор сучасної вітчизняної судово-медичної експертизи та криміналістики: до 150-річчя від дня народження / В. М. Лісовий, В. О. Ольховський, Ю. М. Кравченко, В. В. Бондаренко // Клінічна та експериментальна патологія. - 2019. - Т. 18, № 2. - С. 163-167.

20. Ліщинська А. А. Нові підходи у виявленні діатомового планктону у біологічних рідинах та воді (Актуальні питання судово-медичної експертизи) / А. А. Ліщинська // Буковинський медичний вісник. - 2019. - Т. 23, № 2. - С. 94-98.

21. Михайленко О. В. Результати досліджень об'єктів біологічного і небіологічного походження з вогнепальними ушкодженнями, що проводились у відділенні судово-медичної криміналістики Київського міського клінічного бюро судово-медичної експертизи протягом 2007-2017 рр. / О. В. Михайленко, О. В. Гринчишина, Я. В. Чихман // Збірник наукових праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика. - 2018. - Вип. 30. - С. 577-590.

22. Моканюк О. І. Експертна ініціатива як елемент удосконалення роботи обласних бюро судово-медичної експертизи при виявленні наркотичних речовин у біологічних об'єктах / О. І. Моканюк, Д. В. Мусієнко, В. В. Жук, Т. Ю. Мельник,

С. А. Букін // Клінічна та експериментальна патологія. - 2019. - Т. 18, № 2. - С. 129-133.

23. Озернюк Г. В. Регламентация судово-медициной экспертизы в Украине та в окремих країнах Європи / Г. В. Озернюк // Судова та слідча практика в Україні. - 2018. - Вип. 6. - С. 11-15.

24. Ольховський В. О. Судово-медична оцінка післясмертних змін при визначенні давності настання смерті (Актуальні питання судово-медичної експертизи) / В. О. Ольховський, Е. К. Григорян, О. О. Фурман, І. О. Кожушко // Буковинський медичний вісник. - 2019. - Т. 23, № 2. - С. 109-113.

25. Орлов Ю.К. Формы выводов эксперта. - М., 1981.

26. Ольховський В. О. Судово-медичне визначення небезпеки для життя при закритих травмах гортані (Актуальні питання судово-медичної експертизи) / В. О. Ольховський, М. В. Губін, О. І. Малихіна, Є. О. Войтов // Буковинський медичний вісник. - 2019. - Т. 23, № 2. - С. 114-118

27. Саушкін О. В. Метод натурного моделювання при проведенні комплексної судово-медичної, транспортно-трасологічної та автотехнічної експертизи [Електронний ресурс] / О. В. Саушкін, А. А. Ханянц, А. Г. Бондарєва, С. В. Сулим // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. - 2018. - Вип. 18. - С. 585-592

28. Топорец Н. Распространение феномена пыток в Республике Молдова (Актуальні питання судово-медичної експертизи) / Н. Топорец, А. Пэдуре, В. Савчук // Буковинський медичний вісник. - 2019. - Т. 23, № 2. - С. 119-123

29. Туманський В. О. Сучасна морфологічна характеристика алкогольного, неалкогольного і токсичного стеатогепатиту (Актуальні питання судово-медичної експертизи) / В. О. Туманський, Л. М. Туманська, С. В. Фень, А. В. Куртев // Буковинський медичний вісник. - 2019. - Т. 23, № 2. - С. 124-129

30. Франчук В. В. Про проблемні питання організації і проведення судово-медичних експертиз у випадках "лікарських справ" (Актуальні питання судово-медичної експертизи) / В. В. Франчук // Буковинський медичний вісник. - 2019. - Т. 23, № 2. - С. 130-135

31. Франчук В. В. Шляхи оптимізації проведення судово-медичних експертиз у випадках "Лікарських справ" / В. В. Франчук, Росоловська С. В. Трач // Судово-медична експертиза. - 2018. - № 1. - С. 105-110